

Štev. 9. V Ljubljani, dne 1. septembra 1898. Leto XVIII.

Pavliha na Jutrovem.

XIV. Moteno zborovanje.

Čim dalje lepše . . . To je krik in vik!
Narašča šunder po dvorani širni.
Kot prožne žoge odletavajo
Najlepše psovke že od ust do ust . . .
In zdaj — in zdaj — vzdigujejo pesti,
Grozeč pristopajo drug k drugemu.
In tintnik tam-le zdaj leti po zraku;
Peroti je dobila črna stvar.
A zdaj zabliskal se je handžar gol!
Vihti nad glavami ga nekdo v gneči . . .

Zaščegetala me je radovednost —
In vprašal sem soseda poleg sebe:
»Kje smo, efendi? Mar v kavarni bučni?
Bazar je morda to-le ali krčma?
Napili so možje se šerbeta?
In zdaj divjajo . . . kaj?«

»Haha, haha!«

Na glas se sosced mi je zasmel . . .
»Res, vam se vidi, da ste tujec tu!
Pri nas pač bili niste še nikdar,
V deželi slavni indijski deveti . . .
Državni zbor je to, prijatelj moj!
Naš parlament! . . . Vi majete še z glavo?
Kaj, ne verjamete, gospod Pavliha?
Moj ljubi, glejte te obraze vi!
Inteligenca! — A? In noše premotrite!

Gosposki dragi, svileni kaftani!
 Poslanci smo, zastopniki smo ljudstev
 In narodov dežele te velike!
 Tu sklepamo prevažne vam reči
 O blagostanju domovine naše;
 Za ljudstev srečo se potimo tu
 In za napredek in prosveto splošno
 In za omiko brigamo se resno.
 O, to je trud« . . .

In nič več nisem slišal,

Kaj pravil mi zgovorni je možak.
 Naraščal trušč in hrum je strahovito;
 In par poslancev se je spoprijelo . . .
 Zaušnic težkih slišim plesk na plesk . . .
 In handžarji že spet se bliskajo.
 Rdeči fesi, pestri turbani
 Lete iz kota v kot . . .

Stoj, kaj je to?

Glej, vse utihne kot okamenelo!
 Kdo, kot bi trenil, je naredil mir?
 Vsi kot začarani strme poslanci.

V dvorano prišla truma je ljudi
 Na tihem, neopazovana z ulic.
 V zmešnjavi splošni so pozabili
 Zapreti vrata stražniki in vhod
 Zabraniti predrznežem . . . Ta smola!
 In zdaj stoje ti državljani čudni,
 Ti neposlanci, nepoklicanci!
 Možje razcapani in bosonogi,
 Polnage žene z deteti na rokah,
 Iztezajoč dlani na vsi strani,
 Molče proseč po zbornici sijajni
 Ponižne miloščine . . . Ta nesramnost!
 Pa res! Da upajo si ti berači
 Tu motiti prevažno zborovanje!

XV. Kako je molil sultan Akbar v svoji dvorni džamiji.

<p>○ moj Allah! Pričakoval težko že si Akbarja — je-li? Glej, ponižal sem se, pa prihitel sem k tebi Počastit te in molit Za par kratkih trenutkov V tem svetišču prekrasnem, Ki sem jaz ga sezidal! Kje na svetu, te vprašam,</p>	<p>Imaš džamijo lepšo, Nego ta-le je moja? Veličanstvo ti moje Sto pošilja pozdravov Pred prestol tvoj v nebesa! O, saj vem, da najdražja Vseh molitev na svetu</p>
---	---

Je molitev ti moja!
 O, saj vem, da najljubši
 Izmed smrtnikov tvojih
 Ti je sultan preslavni,
 Ti je sultan pobožni
 In pravični in sveti:
 Ti je Akbar mogočni,
 Ti je Akbar bogati!
 Mar je čast to za tebe,
 Če te suženj umazan,
 Če te pãrija moli,
 Če te delavec moli,
 Če te moli berač?

Ah, težave imava,
 Je-li? midva z vladarstvom!
 Dan na dan, dan na dan
 Ti oskrunjajo čast
 In ime najsvetejše

Neumiti jeziki.
 Mene, mene pa žali
 Sužnjev množica drzna.
 In uporniki lačni in nagi
 Mi oskrunjajo prestol
 In mi trgajo žezlo
 Dragoceno, iz zlata kovano,
 Na katerega osti
 Se iskri dijament,
 Iz pesti! . . .

O moj Allah!
 Odpustiva za danes,
 Ko praznujemo selamlík sveti,
 Veledušno razžalnikom drznim
 In klevetnikom najinim starim!
 Oh, odpusti jim v mojem imenu
 Vsem zaslepljenim grešnikom! Amen.

A. Aškerc.

Kadi se njiva . . .

Kadi se njiva razorana . . .
 Po razgonu koraka kmet,
 Zajema v sevnici semena,
 Po brazdah meče ga gredoč.

In željno, zdi se, in pohotno
 Sprejemlje zemlja seme to;
 Vsesava v krilo ga skrivnostno,
 Kjer zlati bode klil zaklad . . .

Kadi se njiva razorana,
 Po brazdah seme seje kmet . . .
 A mislec seje misli svoje,
 Po dušah živih seje jih.

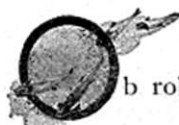
A. Aškerc.

Za zabavo.

Spisal Laščan.

b robu gozda je plela Molčinova dekla Rezika proso.

Vroče junijsko solnce ji je žgalo obraz in črez komolec gole, zalito-okrogle roke. Marljivo je drezala z ostro pralico v korenine osata, regrata in drugih nepotrebnih rastlin in jih rvala iz zemlje ter jih metala na kup, kjer je takoj vse uvenilo, zažgano od pekočih solnčnih žarkov. Včasih je tudi s prsteno delavno ročico potegnila po lepem, povsem pravilnem, le nekoliko zagorelem obrazku, kakor bi si hotela obrisati pot, kar pa ni doseglo zaželjenega namena; saj je bila roka takisto potna, kakor obraz. Sčasoma se je privadila tudi ščegetanju, katero so ji provzročali curki potu, ki so se ji polagoma, v malih presledkih spuščali raz čelo doli po polnih, rdečih licih, preko male, polne bradice v bujno, vroče nedrije. Nič več se ni brisala. Podvojila je le svojo pridnost, da bi pletev še danes dokončala.

Majhna, zasušena, prstena kepica je padla v tistem hipu pedenj daleč prednjo.

Dvignila je glavo in se ozrla, toda uzreti ni mogla ničesar; na polju blizu okrog ni bilo videti nobenega človeka, v gosto leskovo grmovje pa, katero se je razraščalo komaj deset korakov nad njivo, ni mogla natančno pogledati. Naposled ji je prišlo na misel, da je bilo vse morda le navaden dozdevek, in je plela dalje.

Toda že zopet!

Ozrla se je drugič v leskovo grmovje in prav napela je velike rjave oči, da bi zapazila nagajivca, ki jo draži.

Toda široko leskovo perje se ni dalo prodreti z očmi, čeprav so bile Rezikine oči tako lepe, da so celo moško srce lahko prodrle.

Napela je pozorneje ušesa, da bi ji morda kak šum razložil, odkod pada prst in drobni kamenčki.

Pa ni duha, ni sluha!

Parkrat jo je že priganjala radovednost, da bi bila stopila v tisto gosto grmičevje, poiskala hudobneža in ozmerjala lenuha in postopača, ki nima o tako lepem vremenu drugega posla, nego da nagaja mirnim, delavnim ljudem. Toda s to prvo mislijo ji je šinila po drobni, čedni glavici hkratu tudi druga: kaj pa, če bi bila to kaka nastavljena past, morda bi jo kdo rad zvalil v ono grmovje?

In zopet se je premislila in je plela dalje.

Zdajci pa ji je priletel v bok precej debel kamenček s tako močjo, da je skoro zakričala. To jo je ujezilo. Postavila se je na noge, otresla s krila prst in prah, stisnila v desnico pralico, levico pa položila na čelo, da se ji ni tako bleščalo; tako je nekaj časa molče zrla v grmovje. Črez nekaj časa pa se je spustila proti leščevju; toda kake štiri korake pred goščavo je hipoma obstala, kakor bi se bala dalje.

»Kdo pa si, da nimaš drugega dela, kakor postavati in ljudem nagajati — kaj?«

Odgovora ni dobila. Čula je samo malo šumenje, kakor bi kdo odmaknil vejo.

»Sram te bodi, sram, da veš!« je kliknila Rezika razjarjena; baš tedaj pa, ko se je hotela nazaj obrniti, se je razgrnilo pri tleh vejevje, in skozi napravljeno luknjo se je pojavila smehljajoča glava, zatem pa še dvoje slokih, ozkih ramen, oblečenih na pol gosposko.

»O, saj sem vedela, da ni nihče drugi; kdo drugi pa ima sedaj čas postopati in se potikati po gozdu, ko je toliko dela in tako vreme!«

Malomarno se je obrnila nazaj na ono mesto, kjer je bila pre-stala pleti.

»Čakaj no, Rezika, malce postoj, samo malo — nekaj ti imam povedati . . .!«

Smehljajoči obraz mladeničev je postajal pri vsaki besedi otožnejši, bolj ko se je dekle oddaljevalo od njega.

»Slišiš, Rezika, pojdi no sem, tako rad bi ti nekaj povedal!« je poskušal oni drugič, ležeč na trebuhu, pol pod grmom, pol na planem.

»Meni nimaš ti čisto nič povedati, kar s poti se mi poberi — ti nemarnež grdi, neusmiljeni! Zakaj si s tako močjo vrgel kamen?«

Počeniła je zopet v proso in se jezno obrnila nalašč v nasprotno stran.

»Ali si huda, Rezika?«

Pričakoval je zaman odgovora.

»Moj Bog, jaz te nisem mislil zadeti, ponesrečilo se mi je . . . ali slišiš, Rezika!«

Glas mu je postajal mil, proseč, vendar se ni dekle čisto nič zmenilo zanj.

Ko mu dolgo ni hotela nič odgovoriti, je tudi on obmolknil, oddaliti se pa vendar ni mogel; čutil se je že zadovoljnega, da je mogel saj iz tolike daljine opazovati bujno, krasno rast in mehki, polni obrazek Molčinove Rezike, ki je bila sicer navadna, ubožna dekla, a poleg tega vendar najgorše dekle v vasi.

To je pa nji presedalo, da se oni noče pobrati iz grmovja, dasi bi bil lahko opazil, kako ji je zoprni in nadležen. Šinilo ji je tudi v glavo, kaj bi se lahko izcimilo iz tega, če bi kdo opazil onega v njeni bližini; to bi se lahko na nos nanese njenemu Andrejcu, in Bog ve, kaj bi bilo potem . . . Radi take gosposke jetike, ki utegne vsaki hip izkašljati svojo mlado, grešno dušo, se pa vendar noče zameriti svojemu Andrejcu, ki je tako čvrst, vrl in pošten fant, in katerega ima tako rada. Premišljevala je, kako bi onega v grmovju za vselej odpravila od sebe; saj ji že celih štirinajst dni ne da miru — kar se spet oni oglasi prav mило in mirno:

»Jej, kako si lepo rdeča v lica — kakor jagoda taka si, Rezika!«

To je bilo zanjo kakor nalašč. Ploha psolv se je usula iz ust:

»Ti gotovo nisi tak in nikdar ne boš — postavač nemarni!

Radi tega si bolan, ker nič ne delaš in pohajkuješ po gozdu, pa poštene ljudi nadleguješ; sram te bodi! Škoda časa, ki si ga porabil po šolah, pa se nisi toliko priučil, da bi vedel, kaj je lepo, in kaj ni, kaj prav, kaj ne . . .«

To pa je bilo za mladeniča preveč. V blede, bolehná lica mu je šinila sraga krvi, v motno oko mu je pljusknila solza, katero pa je naglo z robcem obrisal. Zlezel je nazaj v grmovje, v srce pa mu je sedla globoka žalost. Počel je razmišljati svoj položaj.

On, edinec bogatega trgovca, posestnika, gostilničarja in c. kr. poštarja, sam izučen, vreden vsega spoštovanja, povsod ugleden — le ona sama, navadna, zamazana dekla ga zaničuje, zmerja, peha od sebe — ona, ista, katero samo on ljubi. Koliko sto in sto drugih deklet bi se čutilo srečnih, ako bi katero vprašal za roko; ta pa, katero ljubi resnično, globoko, ta ga zaničuje, prezira! O, usoda!

In ni-li tudi nje škoda, da se vdaja umazanemu, po konjih smrdečemu hlapcu, kateri je vrhu tega še prav nič rad nima, ampak jo bode danes ali jutri poskušal zapeljati in jo bode na cedilu pustil; in vdaja se mu baš radi tega, ker je Andrejec slučajno zdrav, krepak, rdeč fant, ker mu krivec najlepše pristojja, in ker zna najglasnejše zavriskati . . . Prokleta! Zakaj ni on tak? Ali more kaj za to? Prokleta! — prokleta!

Temnozeleno, široko leskovo perje je trgal z obema rokama in ga mečkal v belih nedelavnih rokah, da se mu je cedil zeleni sok med prsti.

Prokleta!

* * *

V soboto zvečer pa, ko je vasoval Andrejec pri nji, mu je povedala vse . . . vse! Kako lazi za njo poštarjev Nande, da ji ne da nikjer miru, in naposled še, kako ga je ozmerjala in izpovedala zadnjič tamkaj gori pri gozdu.

»Še enkrat naj se drzne . . . jaz mu že uro navijem . . . kosti mu polomim . . . Ti naduha ti gosposka . . . se je hudoval in pri-dušal Andrejec.

Še dolgo se je jezil, kaj bode vse napravil s poštarjevim Nandetom, ako se še kdaj drzne približati njegovi Reziki. Prvo pa, kar je uresničil, je bilo to, da je staremu natvezel, kako Nande lazi za Molčinovo Reziko. In še tisti dan je ostro, trdo prijel stari svojega sina.

Sama sta bila na pošti; Nande je nekaj pisal, stari pa je hodil s samozavestnimi, mogočnimi koraki gori in doli.

»Tako ne bo nič, kakor sedaj počenjaš; lotiti se ti bo česa poštenega. Vaditi bi se moral v vsem gospodarstvu, pa le na pošti presedevaš; za vse drugo si bolan . . . To ni nič! Učiti se moraš pred vsem trgovine, to nese . . . drugače mi lahko zapraviš vse . . . vse! Tega pa ne pripustim; jaz sem se moral mučiti celo življenje . . . hraniti, varčevati — trudil sem se vedno . . .«

Polagoma je pričel stari iztresavati nauke. Spočetka je govoril mirno, in sin je čutil že neko zadovoljnost, češ, saj ne bo nič hudega; kar je v hipu stari prešel na drugo stvar:

»Praviš, da si bolan? Tako, hm! Pa slišim o tebi častne novice . . . častne, hm, da — da vse noči okrog laziš, da —«

»To ni res, oče!« je viknil Nande jezno in vstal s stola. Bleda lica so mu malce pordela: »Sicer pa, da je tudi res, vprašal ne bi nikogar — star sem dovolj!«

Poštar je nekaj časa kar strmel ter molčal. Navajen je bil pokorščine od vseh, sosebnost pa od sina; da se mu je pa danes Nande toli ponosno po robu postavil, to ga je spravilo v zadrego. Razburjen je prehodil parkrat molče sobo, naposled pa se je ustavil pri oknu.

»Tudi govore o tebi, da se pehaš za babami — posebno za neko umazano, malopridno deklo —«

Stari se je ozrl od okna v sina s polnim pogledom, le-ta pa je bil prvi hip v zadregi in je obmolčal.

»No — kaj praviš pa na to, ti vrli, pridni, pokorni sin? Kaj?«

Očetov glas je postajal zopet močan spričo naraščajoče razjarjenosti in navidezne zadrege sinove.

Nande pa se je boril s premišljevanjem, kaj bi bilo najumestnejše odgovoriti. Razburila ga je bila psovka »malopridna dekla«, toda izdati se ni hotel, vedoč, da bi se bilo zaman pripraviti z očetom, ki je bil grozen v svoji togoti. Izprevidel je, da bi se še najbolje izhajalo z zvijačo. Posilil se je v smeh.

»Ha, ha — celo to so vam že nanesli na nos, ha, ha! Ljudje so pa res dobri, prav dobri; celo to . . . Nekoč sem se pošalil . . . tako seveda, za kratek čas . . . za zabavo . . . ha, ha!«

To je vrlo vplivalo na starega.

»Za zabavo . . . za zabavo . . . za kratek čas . . . tako, tako?! . . . No, tudi za zabavo mi nimaš takih reči počenjati! Razumel? . . .«

Toda šinila mu je v glavo zopet misel na trgovino, in odšel je s pošte. —

Nande je bil blede od jeze.

»Proketo, da bi le vedel, kdo mi je to napravil — ustrelim ga, prav gotovo ga . . .«

Proklinjal je vse . . .

Od onega časa pa ni stari nikdar ničesar očital Nandetju; še poučeval ga ni nič več, kakor ga je sicer. —

Nande ni več lazil za Reziko, dasi je ni mogel pozabiti. Premagoval se je na vse možne načine, dasi mu je bilo to silno hudo. Mudil se je večinoma na pošti, drugače je pa lazil po gozdu, zlasti po jelovem, da bi si v svežem zraku okrepil prsi, kakor mu je svetoval zdravnik . . . Vendar pa se mu ni hotelo zdravje prav nič obrniti na bolje, še hujšalo se mu je od dne do dne; pokašljeval je vedno, lica so mu bledele in se sušila, oči se udirale . . .

V enem mesecu se je bila Rezika docela izpremenila; rdeča, polna lica so ji bila splahnila in dobila nedoločno barvo, preje napete, rdeče ustnice so se bile zategnile, posinjale, okrog njih pa se zarisale ostre, ravne črte . . .

Iz vesele, smehljajoče, živahne dekle je bila hkratu postala postarna ženska z vedno ozbiljnim obrazom.

Po zgoraj omenjenem dogodku je bilo postalo njeno znanje in občevanje z lepim Andrejcem bolj in bolj intimno, in jezikave babice po vasi so si vsakovrstne reči sikale in šepetale. Poslednji čas pa jo je jel hipoma zanemarjati in se ji izmikati; naposled pa se je umaknil popolnoma ter šel v službo v oddaljeno vas, kakor da bi bil slutil, da mu ima Rezika nekaj neprijetnega povedati. Vse to je preje živahno dekle spravilo skoro do obupa.

V ti stiski se je obrnila do neke starejše izkušene tovarišice za svet. Povedala ji je vse o razmerju do Andrejca, ki jo je sedaj na cedilu pustil, mimogrede se pa dotaknila onega dogodka s poštarjem Nandetom.

Potem pa sta pretresavali, kako bi se dalo najbolje ukreniti.

»Najbolje bo,« ji je pravila ona, ki je bila za tak nasvet dovoljno izkušena in pokvarjena, »da se lotiš Nandeta . . . Z Andrejcem ni nič; prvič: te ne mara, drugič: denarja nič . . . A Nande — ta te ima rad, vrhu tega ima premoženje — če sedaj še ne, čez nekaj časa ga bo gotovo imel . . . skratka: njega se držil!«

Spočetka se je Rezikina preproščina protivila takemu nepoštenemu početju — saj je bila le zapeljana, a ne toliko pokvarjena; toda zgovornemu prepričevanju in dokazovanju propadle tovarišice se je naposled vdala ter sklenila slušati njene nasvete.

Čas pa je priganjal. —

Nekaj dni potem sta se srečala Reza in Nande v mraku na samem za vasjo. Nande je bil sklenil, da je ne ogovori; toda ko se ji je približal na tri korake, ko je videl nje smejoči se obraz, zazrl nje še vedno lepe oči, ki so bile odkrito, drzno uprte vanj — tedaj je bil pozabljen prejšnji sklep.

Ko mu je pa ona sedaj celo prijazno, ljubeznivo odgovarjala, je bil Nande nebeško srečen. Saj ni vedel, kaj se je bilo poslednji čas pripetilo z njo; seveda je mislil, da je še vedno tisto nepokvarjeno, pošteno, ponosno dekle — ta Rezika.

Dolgo časa se nista mogla razgovarjati, kajti po poti z njive se je bližal voz; obema pa je bilo ljubše, da ju nihče ne zapazi.

Prosil jo je v hipu, če sme zvečer priti še kaj malega povedat, in nato je ona tako na pol prikimala.

Takoj potem pa' je čutil Nande, ko se je vračal domov, da ga nič več prsi ne bole, da laže diha, in tudi kašljati ni hotel več; pri večerji pa je bil zgovoren, celo preklepetav. Potem pa je nekam izginil.

Ko pa je bilo vse po vasi potihnilo, se je boječe, oprezno prilazil tja pod okno Molčinove hiše. Pa le ta kašelj, kako mu je nagajal. Tako ga je ščegetalo po prsih, a zakašljati ni hotel nikakor.

Pristavil si je meter visok količ in se previdno povzpел do okna, oprijemši se za oknjak. Rezika ni spala, takoj je bila pri oknu.

Svojega pripovedovanja pa ni mogel nikdar zvršiti Nande tisti večer; dasi je revež stal samo na eni nogi in še na ti le tako za silo, da mu je popolnoma otrpnila, se mu je vendar zdelo nebeško prijetno.

Ura za uro je potekala . . .

Lahna, poletna sapa je včasih po malem zašustela po vejah bližnjega oreha, in vsakokrat je tedaj tudi zalajal kak vzdramljen pes na vasi — drugače pa je bilo vse tiho . . .

Na gorenjem koncu vasi se je začulo fantovsko petje.

Nande je napel ušesa.

Petje se je vedno bolj bližalo, razločiti je bilo že vse podrobneje.

Nandetu ni bilo nič kaj ugodno okoli srca. Od Rezike se ločiti zdajle, ko ni še prav nič zaspán, in je baš najprijetneje — tega nikakor ne mara. Toda ko bi prišel v fantovske pesti! . . . Umolknil je za hip in premišljal.

Petje je prihajalo bližje in bližje . . .

Razločili so se že posamezni glasovi. Nande in Rezika sta oba hkratu spoznala Andrejčev glas, ki je »naprej« pel:

»Je pa davi slan'ca padla« . . .

Vsakega izmed njiju so obšli različni občutki, toda za dolgo premišljevanje ni bilo časa; nekaj je bilo treba hitro ukreniti.

»Skrij se!« je v strahu pošepnila na oknu sloneča Rezika.

»Kam?« je zmeden povpraševal Nande, in kolena so se mu pričele šibiti.

». . . Je vse rož'ce pomorila
In vse žlahtne travice . . .«

Tako je odmevalo že prav izza bližnjega ogla.

Sedaj se je bilo treba odločiti.

»Oh, naj no grem v sobo, Rezika!« je hitel in silil Nande v srčnih stiskah.

Obenem pa se je bil že vzel na zeleno pobarvani oknjak, podrl z noge prislonjeni količ, ki ga bi bil lahko izdal kakemu bistroidnemu fantu, ter je smuknil v sobo.

Sedel je na posteljo ter privil Reziko k sebi.

Fantje pa so peli pod oknom gredoč in dalje po vasi in še daleč tam izven vasi.

Četrť ure pozneje pa zopet ni bilo čuti nič drugega, nego samo šumenje sape po listju in tu pa tam kako hripavo lajanje koleričnih ščenet.

Nandetu pa tisti večer le ni prišlo več na misel, da bi šel zopet stat na količ pod okno. Čemu tudi, ko je bilo takole pri postelji poleg Rezike sedeti prijetneje in vsekakor varneje, nego viseti ob zelenem oknjaku.

Šele, ko se je prikazala zora na vzhodu in je že tu pa tam zavriskal kak kosec, se je poslovil Nande, da drevi zopet pride . . .

* * *

Tri mesece pozneje pa so Molčinovi odpovedali Reziki službo. Jej, to je bilo govoričenje po vasi.

Postarne, hinavsko-pobožne device pa so imele sedaj na perilih obilo snovi za svoj ljudomili posel.

»Oh, oh, kaj se vse dandanes zgodi na svetu! . . . Tale poštarjev Nande je pa le revež, čeprav ima vsega obilo; bolan je ubožec — živel tako ne bo dolgo — sedaj ga gre pa še ta razuzdanka zapeljat — oh, oh, križani Bog!«

Farizejsko sočutje so izražale vaše klepetulje druga drugi s kolikor možno živimi in drastičnimi vzkliki.

In potem so vse glasno in goreče milovale jetičnega Nandeta, natihoma pa le prav iz srca privoščile oholemu poštarju grozno sramoto.

Andrejec pa je med svojimi tovariši zbijal mrzke dovtipe in tudi širšemu občinstvu je rad pravil, naj Rezika otroka le zanese k poštarjevim, da bi bilo pa vendarle prav, če bi ga krstili za Andrejca . . .

Vse te govorce so naposled prišle na uho tudi Nandet; ko se je prepričal o njih istinitosti, je naglo propadal. Vidno je ginil od dne do dne; celo stari je s strahom opazil, da bo njegov edinec pač le še malo časa tlačil travo.

To je bilo baš pred pustom. Zdravnik je Nandetu nujno svetoval, da bi bila zanj najboljša Opatija, kjer si morda vendarle utegne ukrepati porušeno zdravje.

Oče je hitro privolil. Vso skopost in trdosrčnost so vendar premagali očetovski občutki; kajti sina je trdi mož vendar iskreno ljubil, dasi tega ni kazal, in sedaj, ko je videl, da sinu v istini preti nevarnost, se mu nobena gmotna žrtev ni zdela prevelika. — O razmerju sinovem do Rezike po vsi sreči še ničesar ni vedel.

Dober mesec pozneje — meseca sušča — je sedel stari poštar na klopi pred hišo na malo gorkem solncu, ko se je prijavil sodni sluga iz trga, daleko znan in daleko viden po svojem rdečem nosu in zamazani, mastni in prašni uniformi.

»To-le, gospod poštar, radi vknjižbe . . . to-le radi one dražbe v rovtah . . . to-le v zadevi proti Repiču . . . to-le . . .«

Z jako važnimi opazkami je vročal sodni sluga poštarju celo kopo pisem in listov; le-ta se ni najmanj čudil množini vročil, ko je bil vedno zapleten v različne pravde in sodbe in dražbe . . .

»To-le . . . to-le . . .«, je stokal birič dalje z varčnim kance-lijskim obrazom, »to-le je pa za vašega sina za — gospoda Ferdinanda!«

Poštarju se je spričo zanimanja in silne radovednosti zgubančilo čelo; segnil je hlastno po podanem papirju in pričel natikati na-
očnike.

Birič je menda slutil, da se bliža nevihta, in se naglo poslovil.

Poštar mu ni utegnil niti odzdraviti, tako se mu je mudilo s čitanjem vabila k sodišču za njegovega sina Nandeta. Spočetka je menil, da je pozvan le za pričo, a kmalu se je uveril, da je nekaj drugega — »v zadevi Rezike B-ove, bivše dekle pri Molčinu, radi priznanja očetovstva . . .«

Grozovito je ta nenadna novica zašumela starcu po glavi; njegova nada, njegov edinec . . . za katerega se je mučil vse življenje . . . pa se mu je tako izpridil!

Poštar je kar podivjal ter besno proklinjal.

Sam ni vedel, nad kom bi se dovolj znesel.

Tekel je v hlev nad hlapce, potem v kuhinjo, nato nad nakarico, nazadnje na pošto in zmerjal in psoval je povsod in vsakega, pa proklinjal . . .

Ko pa se je zavedel, je oddal telegram v Opatijo . . .

Potem pa se je pričel domišljati vsega . . . Kako je Nandeta nekoč učil, ga svaril in navajal na pravo pot; domislil se je pa tudi,

kaj mu je bil tedaj rekel sin, ko ga je prijel radi Rezike, s čim se je bil izgovoril.

> Za zabavo . . . za zabavo! Prokleta!

Pričel je sam s seboj govoriti, ko se je domislil onega Nandedovega vzklika, in se je znova razburil do viška . . .

* * *

Toda poštarjevih nezgod še ni bilo konec; najhujše ga je še čakalo. Na oni telegram ni dobil od sina nič odgovora, čez nekoliko dni pa je dobil od hotelierja v Opatiji, pri katerem je bival Nandedov nujni telegram, naj se požuri, ako hoče še videti sina živca . . .

Kmečka balada.

Ej, jaz pa pojdem na semenj,
Jaz fantič mlad,
Da kupim svoji ljubici
Tam prstan zlat;

Da kupim svoji ljubici
Srce sladko —
Morda potem me rajše kaj
Imela bo . . .

>>Ej fantič, le ne hodi na
Semenj nikar!
Poslušaj starca, kaj ti dem:
Zapij denar!

In kadar proti mraku že
Boš ves pijan,
Gorjačo stisni grčavo
V krepko si dlan;

Potem po stezi k viru — veš —
Napoti se,
In kdor jo spremljal bo, njega
Poloti se!

Oj župnik, župnik, trdi mož!
Zvonovi ne pojo . . .
Pogrebcev par . . . in tiho ga
Tja v kot neso . . .

Aleksij Nikolajev.

Narodna pesem.

Le maraš šopka, ljubica,
Iz vrtnih rož spletenega
In zate narejenega,
In zate narejenega?

Ne maraš šopka lepega,
Da deneš si ga na srce,
Ker meni roke krvave,
Ker meni roke krvave?

Oj ljubica, oj deklica,
Ne veš, da teče meni kri,
Ker trni vrtnic so ostri,
Ker trni vrtnic so ostri?

A če to veš, a če to znaš,
Čemu pa šopka braniš se,
In bolj hudo ti raniš me,
In bolj hudo ti raniš me?

Aleksandrov.

Nekaj o človeškem glasu in govoru.

Spisal dr. Jos. Rakež.

»Kako skrivnostno moč ima v sebi človeški glas, to se mi zdi še vse premalo znano. On vzbuja simpatije in antipatije, kakor morebiti samo še oko človeško . . .«
Stritar v »Dunajskih pisnihe«.

venečo sapo, ki prihaja iz naših prsi skozi grlo na vzduh, zovemo — človeški glas. Tega glasu ni moči popolnoma posnemati z nobenim mrtvim glasbilom; zakaj to ni gola sapa, ni prazen zvok — le-ta sapa je napojena z našo nravjo, nasičena je z vsemi pojavi, ki se razigravajo v naši duši. Glas je najboljše in najpopolnejše orodje našega mišljenja in čuvstvovanja; ljubezen in črt, veselje in žalost, nadeja in strah se zrealijo v njem.

Zatorej je bila že pri starih Rimljanih »viva vox« jako v čisljih in sicer dosti bolj nego dandanes, ko je Gutenbergova iznajdba znižala človeški glas na polovico nekdanje veljave. Najslavnejši učitelj govorništva, Kvinktilijan, povzdiguje na vso moč slavo »živega glasu«. Njegovi predpisi o izobrazbi glasu in govora so jako obsežni in temeljiti.

Kvinktilijan je razdelil človeški glas v deset vrst; razločuje namreč čist in hripav, mehak in raskav, tenek in poln, trd in gibčen, zveneč in mrmrajoč glas. Ta razdelitev velja še dandanes, zakaj glas vsakega človeka se da za silo vvrstiti v gori naznačene predele. Toda med ogromnim številom ljudi, ki prebivajo v naši solzni dolini, se zelo težko najmeta dva, ki bi imela čisto enak glas. »Kolikor glav, toliko misli,« pravi pregovor; z isto pravico smemo trditi: kolikor grl, toliko različnih glasov.

Človeku rabi glas za govor in za petje. Med govorečim in pevajočim glasom je velika razlika; ne samo glede na visočino in jakost, nego tudi glede na kakovost (timbre) glasu sta govor in petje dostikrat zelo različna pri istem človeku.

Presenečeni včasih strmimo, kako se odurni in neprijetni glas, ki ga ima nekateri človek v naravnem govoru, pri petju izpremeni v potok prijetnih, milo donečih melodij.

Razlika med govorom in petjem biva v tem, da pri govoru uporabljamo le malo število zvokov in sicer brez ozira na muzikalno

razdelitev časa. Nekateri tudi sodijo, da je med govorom in petjem isti razloček, kakor med hojo in plesanjem; petje je poezija glasu.

Govor in petje sta različni, rekel bi, nasprotni si vrsti človeškega glasotvorstva. V sredini med njima kot nekaka vez je deklamacija in tako zvani recitativ. Najlepši primer v tem smislu je način, po katerem slepi »guslar« predava ali poje srbske junaške pesmi. Tudi je znano, da marsikateri govorniki, zlasti propovedniki, govore svoje stavke z ritmiškim padcem. In slavnostni govor starih Rimljanov je bil, kakor pravi Ciceron, nekako »zamolklo petje« (cantus obscurior).

Toda predaleč smo zašli, kajti v letem spisku nameravamo razpravljati le o govorečem glasu in o govoru sploh.

Človeški glas obsega navadno dve oktavi do dve in pol oktave. Toda obseg govorečega glasu je večinoma jako neznaten; poprečno uporabljamo le tri do štiri zvoke. Zvočna lega, ki jo nehotoma uporabimo za navadni govor, zavzema isto višino, v kateri najlože in brez truda govorimo in se naš govor najbolje sliši. Seveda je tudi v drugih višinah moči govoriti, toda le z vidnim naporom.

Ženski glas je navadno za oktavo višji. Toda tudi moški glas ima včasih ženski značaj, narobe pa slišiš tu in tam na cesti branjevko, ki se prepira s tako nizkim in vztrajajočim glasom, da bi se z njim zlahka ponašal operni basist.

Krepak človek z lepo obokanim oprsjem ima — seveda brez ozira na druge okolnosti — gotovo močnejši glas, nego šibak, nežno vzrasel človek.

V starosti peša in slabeva glas ter izgublja svojo moč in lepoto. Toda tudi v tem pogledu so izjeme. Slavni stari Gladstone, ki je do najnovejšega časa z mladeniškim ognjem razvijal in zagovarjal svoje plemenite ideje in načrte, ni radi ničesar bolj vreden občudovanja, nego radi mogočnega in sonornega glasu svojega, ki si ga je ohranil do skrajnje starosti. —

* * *

Kaj je človeški govor? Odkod izvira ta prečudni pojav, ki nas usposablja, da v malo trenutkih podajemo drugemu človeškemu bitju natančno podobo o tem, kar se godi v sedežu naših misli, v možganih; kateri je skrivnostni izvor teh vzrokov, ki sleherno misel našo doneso na naše ustnice? —

Govor je v najožji dotiki z našimi dihalnimi organi. Da nastane umljiv govor, zato je treba več bistvenih pogojev.

Ti pogoji so :

1. Gibajoča moč, t. j. zračni tok, ki prihaja iz nabreknjenih pluč v grlo ter ondu piše skozi glasilno vrez.
2. Pravilni tresovi glasotvornic v glasilni vrez.
3. Resonanca ali odmev v plučih, v ustni in nosni duplini.
4. Artikulacija, t. j. pretvarjanje glasov. Zvok, ki se porodi v grlu, se mora pretvoriti v razumljiv govor.

Glasotvorne prvine spadajo v dve vrsti, v nepretrgane in pretrgane.

Pri govoru izpreminjajo ustnice in z njimi vred tudi ustna dolina svojo obliko.

Pretrgajoče prvine se ustvarjajo s tem, da se zračni tok za trenotek pretrže. To se zvrši s pomočjo neba ali jezika ali zobovja.

Znani zdravnik za bolezni v grlu, Marell Mackenzie je označil nastanek glasov z nastopno pesniško prisposodbo:

»Potok se vije po široki strugi, približajoč se zdaj temu, zdaj onemu bregu. Mirno teče ter brez šuma vali svoje vodovje dalje. Zdajci mu zastavi pot tu majhen otok, tam zopet skale različne velikosti. Prej mirni potok se pretvori v šumeče slapove in hrumeče vrtince.« —

Ni treba razkladati, da je potok zračni tok, ki se pretvarja v govor; mirno tekoče, nepretrgano valovje je podobno nepretrganim glasovom — samoglasnikom in spirantom — šumeči vrtinci pa so oni konsonantje, ki jim fiziologi pravijo eksplozivni glasovi ali hipniki.

* * *

Glas človeški se silno izpreminja; odvisen je od našega telesnega in od našega duševnega položaja.

Dolgotrajna bolezen izpremeni glas v tih šepet. Glad in nedostatek tečne hrane vplivata znatno na govor — glas postane tenak in votel.

Jezen človek ima raskav glas; naopak vpliva ljubezen in sočutnost — po nji dobi tudi oduren glas nekaj nežnosti in prijetnosti.

V obilici veselja, jeze in strahu glas popolnoma onemi, on obtiči v grlu — »vox faucibus haesit«, je rekel Vergilij.

Na najvišji stopinji dovršenosti stoji oni govornik, ki umeje govoreč posnemati vse te različne vplive človeške nravi ter ima vendar poleg tega svoj glas popolnoma v oblasti.

Tukaj je tudi umestno, da izpregovorimo nekaj o napakah in nedostatkih govora.

Nekatere izmed njih izvirajo iz slabe navade, iz malomarnosti in smešne prisiljenosti, drugim so vzrok razne bolezni v grlu, v ustni in nosni duplini. — Take napake so n. pr. jecljanje, nosljanje, šepetanje in mrmranje.

Če opazujemo različne ljudi, ki imajo kako napako v svojem govoru, tedaj najdemo med njimi bistvene razlike; ta napaka ima svoj izvor v grlu, ona zopet v nedostatnem gibanju neba, jezika ali ustnic.

Vzrok jecljanju je neki krč v jeziku. Na tri tisoč ljudi pride en jecljavec. Večina jih pripada moškemu spolu. Dostikrat je jecljanje posledica akutnih bolezni, n. pr. davice, škrlatice i. t. d. Tudi močen in hipen strah vpliva v tem smislu. Brez dvojbe pa je jecljanje večkrat tudi podedovano.

Jecljavec huje jeclja, ako vidi, da ga opazuješ. Naopak pa marsikdo, ki pri naravnem pomenkovanju ne more vladati svojega govorila, prav dobro govori kak slavnosten govor ali deklamacijo, ki se mora glasno in počasi predavati.

Ako človek, ki je doslej gladko govoril, hipoma prične jecljati, je to največkrat znak, da se prijemlje bolezen možganov.

Šepetanje in mrmranje obično izvira iz slabe navade ali smešne prisiljenosti. V nekaterih, pa le redkih slučajih je res jezik nekamo predolg; njega konec torej zlahka nehotoma zahaja med zobe ter kvari govor.

Ako je prekratka vez, ki pripenja jezik na dno ustne dupline, ne more dotičnik umljivo govoriti. Na ta nedostatek je seosebno pri novorojencih treba paziti; kajti zlahka se mu odpomore z neznatno zarezo — »jezik se mu podreže«.

Komur je nosna duplina od zadaj zamašena, ta noslja; *m* izgovarja kot *b*, *n* kot *d*. Vsakomur, ki je že imel kdaj močan nahod, je znana ta neprilika iz svoje izkušnje.

Bolezni, ki pačijo glas in govor, so mnogobrojne in mnogovrstne.

V grlu dostikrat ohrome one mišice, ki natezujejo in zbližujejo glasotvornice. To se zgodi zlasti tedaj, kadar se prereže ali pa odtrže oni živec, ki vodi k dotičnim mišicam.

Izrastki — polipi — na glasotvornicah delajo glas hripav in brezvočen. — Brezmerno uživanje alkoholskih pijač, neredna hrana, takisto dolgotrajne vnetice, jetika i. t. d. provzročajo, da glasotvornice odebele — glas postaja raskav in oduren.

Ako otečeta bezgalki v žrelu, glas nekamò votlo doni.

Dostikrat oboli tudi nebo. Po hudi davici ohrome nebne mišice. Zlasti zadnji del neba z malim jezičkom vred ima zapirati ustno du-

plino od nosne dupline. Ako ohromi njega mišičje, ne more več izpolnjevati svoje naloge ter visi v grlu nalik mlahavemu jadrju. Spričo tega biva govor nejašen in nerazločen.

Ako se jezik ognjoi ali pa oteče, ni moči govoriti. Temu je dostikrat vzrok brezumno kajenje in žvečenje tobaka, ali pa tudi slabi, škrbinasti zobje.

Ako nam nedostaje spodnjih zob, tedaj mrmramo. Homerjev »zobni plot« — hérkos odónton — je torej važen pogoj za razločen govor.

* * *

Prava izobrazba človeškega glasu je umetnost, ki je dandanes ne poznamo, ali vsaj ne gojimo več v polni meri. Z občudovanjem čitamo v starih grških in latinskih klasikih, kako skrbno in vztrajno je likal svoj glas vsakdo, ki je hotel postati količkaj imeniten ter vpliven govornik. Seveda ni smeti pozabiti, da je v starih časih živa beseda bila dosti večjega pomena, nego v našem papirnatem veku, v veku časopisov in knjig.

Glasovna izobrazba pa v starem veku ni bila samo duševna, nego tudi, in sicer v prvi vrsti — telesna. Bolj nego borivci za svoj poklic so se vadili telesno oni grški in rimski mladeniči, ki so se pripravljali, da nastopijo kdaj govorniški oder. Slavni Demosten n. pr. je krepil svoja pluča s tem, da je, navkreber gredoč, deklamoval verze; govoril je ob morskem obrežju ter izkušal prevpiti viharne valove, da bi bil pozneje kos ljudskim viharjem v narodni skupščini; ker se mu je zaletaval jezik in ni mogel izgovarjati *r-a*, si je deval pri govorniških poskušnjah kamenčke v usta . . .

Tudi Ciceron se je v potu svojega obraza pripravljaj za javni poklic; več let je potoval od kraja do kraja ter se učil pri najboljših retorskih učiteljih svojega časa. In z železno vztrajnostjo je dospel v svoji stroki do najvišje stopinje dovršenosti. Treba pomisliti, da je bil mož majhne in šibke postave; in vendar je svoje govore predaval s tolikim žanosom, s toliko umetnostjo, da si znanega velikanskega učinka njegovih govorov iz golega njih besedila niti približno ne moremo raztolmačiti.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

XXI.

(Dalje.)

denka ju ni marala motiti v preživahnem pogovoru, zato je odšla tiho po prstih in zavila ob voglu hiše v gozd.

Na prvi klopici za mostičem je sedela Dana z ročnim delcem v naročju, Rošer je pa z dvema možema iskal in gledal, kje bi se dala brez škode posekati dva lepa mlaja za procesijo, ki je bila tod

običajna osmega septembra.

Ko je Dana zagledala Zdenko, je pritekla k nji in ji pošepetala:

»Ostani pri meni zdaj, ko oni odidejo.«

Zdenka je molče prikimala, in obe sta sedli na klopico ob visoki smreki.

Rošer z vaščanoma se je zdaj približal klopici, zdaj zopet oddalil, in dasi so bili že davno izbrali primerni drevesi, je vendar še ostal v gozdu, ker je onima naročeval nekaj dela.

»Kaj se neki Olga in Nemeč pogovarjata tako skrivnostno?« je vprašala Dana Zdenko.

»Pripoveduje mu menda o svojem bratu,« je menila Zdenka ter vprašala:

»Ali pride kaplan sem?«

»Morda, pa ne vem gotovo,« je odgovorila Dana.

Oni trije so odšli. V gozdu je bilo zopet vse tiho; Zdenka je bila zamišljena, a Dana nestrpna, tako da sta molčali obe, a stresli sta se pri vsakem najmanjšem šumu.

Zdenko je ob ti tišini zopet obšla otožnost; naslonila je glavo ob dlan ter nekako željno srkala vase gozdno samoto in tihoto, ki se je tako dobrodejno strinjala z njeno notranjostjo.

»Nekdo prihaja,« jo je zdramila Dana.

»Več jih je,« je rekla Zdenka, ko je bila vzdignila glavo in slišala več glasov.

Čez mostiček so prihajali Olga, profesor Nemeč in Rodič.

»Evo, tu-le sanjarita,« je dejala Olga, ko je zagledala Zdenko in Dano.

»Ali misliš, da se v gozdu samo sanjari?« je vprašala Dana; »glej, da sem delala, dokler je bilo videti.«

Zdenki se tudi zdaj ni razjasnil obraz; jela se je čutiti nekako tuja in zapuščena kot edina nesrečnica med temi, kakor je mislila ona, zgolj presrečnimi ljudmi.

Olga se je takoj oklenila Dane, se jela šaliti z njo in jo ljubkovati ter, misleč na kaplana, ji govorila dvoumno.

Zdenki je bilo to danes strašno sitno. Nasmehovala se je nekako nervozno-porogljivo, potem pa stopila trdo k profesorju in ga vprašala:

»No, gospod profesor, ali se ne bojite, da postanete sentimentalen fantast, ko med nas zahajate?«

»Dobro sem zavarovan proti taki bolezni, gospica; filozof sem, in zategadelj govori in prevladuje v meni vedno le razum.«

Mehanski in nevede sta se med tem pogovorom oddalila od drugih ter sedla na klopico, kjer sta prej sedeli Dana in Zdenka.

Ko jo je Rodič videl, je dejal Olgi:

»Ali vi ne sedete?«

»O, jaz tako obsedim!« je odgovorila Olga, šaleč se kakor obično s svojim samskim stanom.

»Zakaj? Pride že tudi za vas čas, ko vas kdo vzdigne,« je odgovoril resno Rodič.

»No, to je pa huda lekcija,« si je mislila Zdenka.

Profesor Nemec, ki je bil jako ljubezniv in nenavadno fin družabnik, je hotel popraviti neljubo situacijo ter se je oglasil:

»Gospica Olga, doktor je danes strašno slabe volje; kmetje so ga hudo razjezili.« —

»Zapazila sem že nekaj takega,« je odgovorila Olga.

»Zdravnik je namreč sanjaril« — je nadaljeval profesor, ko so jima oni trije sedli nasproti — »da postane tu nekak apostol, ki prinese luč prosvete med nevedno ljudstvo; ubožec si je izslikal svojo nalogo kot najidealnejšo, zato so taki slučaji, ki so drugim le vsakdanje stvari, njemu že prestopki.«

»Kaj je bilo že zopet,« je vprašala Dana.

»Nič posebnega — zdravila, katera je on zapisal bolniku, so izlili skozi okno ter lečili bolnika z domačimi zdravili.«

»Pri nas je korajža, pri vas je pa ni!« je pripel čez mostič sem kaplan s šopkom korčkov v gumbnici. Gladko obriti, sedaj zardeli obraz mu je žarel od veselja, iz oči mu je odsevala radost, življenje in mladeniški ogenj.

Povabili so ga bili nekam na krst, in dobro vince, s katerim so poslavlili imenitni dogodek, ni bilo brez vpliva.

»Povsod sem vas iskal in vpraševal po vas,« je dejal vsi družbi.

»Ali ne veste, da je to naš »refugium?« je dejala Olga.

»Naprej, naprej! Kaj bi sedeli tu-le,« je silil kaplan. »Idimo do slapa! — Glejte luno, ki je ravnokar izšla, ali nas prozaičnih prozaištov je nihče ni opazil. Glejte jo, kako se nam smehlja izza smrek!«

Vsi so se vzdignili; in — potrjujoč resnico, da se enako rado družijo z enakim — so se kaplan, Olga in Dana sestali v eno skupino, a drugi trije zopet v drugo.

Rodič je le molčal ter gotovo niti poslušal ni filozofovanja profesorja Nemca in Zdenke.

In čudo! Profesor Nemeč, ki je navadno govoril vedno le malo in le toliko, kolikor je bilo potrebno, je zdaj Zdenki na dolgo in široko razlagal različna vprašanja, kajti govoril je z njo tako lahko, kakor doslej še z nobeno žensko. Ona pa mu ni zgolj pritrjevala, ampak mu tako dolgo ugovarjala, dokler je ni o kakem vprašanju dodobra prepričal. Pri tem je pa široko odpirala oči ter nepremično zrla v daljavo.

Nedolžni in v ženski družbi popolnoma neizkušeni profesor Nemeč je pa Zdenko strmeč gledal ter bil nevede kar zamaknjen vanjo. Zdenki ni bilo težko uvideti, da je to mož blagega, plemenitega srca in kristalnega značaja . . .

Oni trije spredaj pa so bolj ali manj duhovito dovtipkovali ter se prav radostno smejali.

Ko je pa Dana iznenada omenila kaplanovega premeščanja ter hotela postati otožna, je zapel Zorko s svojim globokim, melodioznim basom, da je kar odmevalo:

»O srček ti moj,
Nikar ne žaluj,
Veselo zavriskaj, zapoj!«

In Dana se je morala hote ali nehote nasmehniti . . .

Pri slapu se niso ustavili, ker je Dana menila, da jih doma gotovo že pričakujejo.

Olga, hoteč pustiti Dano nekoliko samo z Zorkom, je stopila k Rodiču ter šla z njim naprej. Toda poleg njega stopajoč, je popolnoma pustila svoje obične šale in podajanje ter govorila z zdravnikom resno; vpraševala ga je po zdravnikih-znancih ter potem prešla na zdravilstvo, vedoč, da to Rodiča najbolj zanima.

Za njima sta šla Zdenka in profesor Nemeč, živahno se razgovarjajoč o bistvu ali nebistvu »usode«.

Počasneje sta stopala za njima kaplan in Dana z roko v roki.

»No, ali pojdeva oba v samostan, Dana?« je vprašal on.

Odgovorila mu ni takoj.

»Če pojedete vi, Dana,« je nadaljeval milo, »pojdem jaz tudi.«

»In kaj potem?« Videvala se itak ne bodeva več.«

»Res, Dana, videvala se ne bodeva več, toda pripravljala se bodeva na drugo, prihodnje, boljše življenje, v katerem se snideva za večno tam gori — ali hočete?«

»Ne vem — taka stvar se ne more odločiti tako naglo.«

Molčala sta nekaj časa.

Ko so bili konec gozda, je postal kaplan nekoliko ter ji dejal milo:

»Dana!«

»Čevo vam nužno?« ga je ona šegavo vprašala z rusko frazo, katero je on čestokrat rabil v pogovoru.

»Poljubčka nužno!« je odgovoril on naglo ter jo v istem hipu poljubil na ustnice.

Pospešila sta potem korake in, glasno govoreč, dospela do drugih.

XXIII.

Ko so prišli pred Rošerjevo hišo, sta se hotela profesor Nemeč in Rodič posloviti, ko zakliče Rošer izza vrtnega omrežja.

»Nič ,z Bogom', nič ,lahko noč'!«

»Kjer je že toliko ljudi, sta lahko še dva; le noter, gospoda, le noter!«

Mali Nikola Rošerjev, ki je moral za kazen skoraj vse počitnice ostati v mestu, ker je imel preskušnjo iz enega šolskega predmeta, je bil sedaj obenem s profesorjem Vidom nenadoma domov prišel; z njima sta pa bila prišla tudi Josip Vid, sedaj absolviran jurist, ter oni parfumovani lajtnant s skrbno zaokroženimi brčicami in v debelo podloženi, tesno se oprijemajoči uniformi. Domenjeni so bili vsi štirje, da skupno iznenadijo Rošerjeve.

»Večer je lep, a hladen, gospoda, idimo noter!« je vabil Rošer, ki je bil med tem pristopil k družbi . . .

V obednici je bila že miza pripravljena za večerjo, in kakor bi se to umelo samo ob sebi, so posedli prostore tako, kakor so bili prišli po dva in dva: Zorko in Dana, Rodič in Olga, Nemeč in Zdenka so sedeli na eni strani mize, na drugi pa oba Vida, lajtnanček in Nikola; gospodar in gospodinja pa sta bila vsaki na enem koncu mize.

»O, kako mi je žal, da pojedete od tod!« je dejal profesor Nemeč tiho Zdenki; zdelo se mi bode odslej tu vse pusto in prazno.«

»Saj me komaj poznate,« je rekla Zdenka.

»Res, pa meni se zdi, kakor bi se poznala že prav dolgo.«

»Meni tudi!« je pritrdila Zdenka.

»Pa saj se vrnem; le sedaj moram v mesto, ker me nekje potrebujejo.«

»Mene morda ne bo več tu, ko se vrnete,« je rekel Nemeč.

»Pa pisali mi bodete?« je vprašala Zdenka. »Vaša pisma mi bodo v zabavo in pouk.«

»Rad, samo dolgočasen vam bodem. No, pa šaj vam res ne bi škodilo nekoliko filozofije in malo več vere; potem bi bili ženska po mojem vzoru.«

»Lepo vas prosim,« se je razvnela Zdenka, »ali mislite, ker se ne ogrevam za neke stvari, ki so po mojih mislih postranske formalnosti, da zato nimam vere?«

»Ko bi jo imeli, bi bili zadovoljnejši in srečnejši, nego ste videti.«

»Vi je torej tudi nimate, ker ste vedno tako otožni.«

»Oho!« je dejal glasno profesor, se vzravnal pokoncu ter zopet postavil vilice na mizo. »Tega ne smete reči! Otožnost je v moji naravi!« . . .

Vsi so bili sicer v živahnem pogovoru drug z drugim, a zapazili so nehote, kako je profesor vzkipeł; umolknili so za hip ter se vsi ozrli nanj.

Ko je bilo tako nekaj trenutkov vse tiho, je vprašal Rošer mladega lajtnantčka:

»Kaj ste prinesli iz Trsta novega?«

Lajtnantček se je zaničljivo nasmehnil ter dejal:

»Bah — Trst! Dolgočasno gnezdo za nas vojake!«

»Dolgočasno v Trstu?« se je začudil jurist Vid.

»Ženske so tam strašno puste!« je odgovoril poročnik.

»Vi ste po drugih krajih vajeni pač drugačnih sprejemov nego v Trstu,« je ironski priteknila Olga.

»Obupati bi morali, ako bi bilo za nas povsod tako, kakor je v Trstu.«

»Kako, zakaj to?« je pozvedoval Rošer.

»I, zato,« se je posmihala Olga, »ker se Tržačanke niti ne ozrejo, kadar srečajo kakega vojaka; najsi bodo častniki tudi sami bogovi, v Trstu nimajo sreče. In kakor se gosposke Tržačanke ne zmenijo za častnike, takisto se tudi preprosta mestna dekleta in okoličanke ne bratijo z vojaki.«

»Tržačanke kažejo s tem pač, da so brez vsega okusa,« je dejal pomilovalno lajtnantček ter si ponosno vihal svoje brčice.

»Mislim pa, da kažejo, da so bolj modre, ker se ne pečajo z Martovimi sinovi, ki niso vzeli duhovitosti v zakup — seveda izimši navzočne gospode Martovce!« se je norčevala Olga.

»In vi, ki se bavite s slovenskim slovstvom, gospica, bi lahko vedeli, da igramo prav mi Martovci v slovenskem slovstvu velevažno ulogo; godi se nam prav kakor Cezarju: pridemo, vidimo, zmagamo!«

»Morebiti, da je tako; saj se gotovo tudi v Trstu nekateremu izmed vas nasmeje sreča, vsaj pri nekih ženskih,« se je rogala Olga.

»Odkod tolika antipatija do vojakov? Saj so vendar naši mladeniči brhki ljudje,« je dejal Rošer Olgi.

»Pri Italijankah izvira antipatija bolj iz političnega nasprotja,« je važno razlagal poročnik. »A preprosta dekleta se vojakov ogibljejo, ker nočejo biti ‚soldatinke‘ . . .«

Nemec in Zdenka sta pričela zopet tih razgovor, in naposled je zopet vse drugo obmizje šepetalo le tiho.

Med večerjo je govoril le Nikola, ki se je kaj postavljaj, da je preskušnjo srečno prebil, in bil je ves srečen, misleč, da zanima njegovo pripovedovanje vse obmizje. Pripovedoval je, kako je varal tega in onega profesorja, kako je moško odgovoril temu, kako energično je zavrnil onega. Ni slutil, da ga poslušajo le zato, ker se nobenemu ni ljubilo pričeti svojega pogovora . . .

»Ali vas smem posetiti, ko pridem v mesto?« je vprašal profesor Nemeč Zdenko, ko se je poslavljaj.

»Veslilo me bode,« je le-ta odgovorila. »Stanujem v Gosposkih ulicah, št. 4, pri Vronskih.«

»Dana, ali pojedete v samostan?« je vprašaj kaplan Dano ob slovesu.

»Pojdem,« je odgovorila ona odločno.

Zunaj je bilo svetlo kakor po dnevju.

Profesor Nemeč je bil neobično živahen ter je predlagaj zdravniku:

»Pojdiva se še malo izprehajaj; tako krasno je nocej.«

Zdravnik je privolil, in krenila sta kakor navadno proti najlepšemu kraju, proti gozdu.

Nekaj časa sta hodila molče drug poleg drugega. Nobena sapica ni pihljaj, noben list se ni majaj, le njiju koraki so glasno odmevali v toliki tišini, in oba sta se parkrat ozrla, menceč, da gre kdo za njima.

»Jutri moram zopet v mesto k bratu,« je izpregovoril profesor.

»Kaj mu hočeš že zopet?« je vprašal zdravnik.

»Popraviti mora neki greh; Olga mi je vse povedala in me prosila, naj vplivam nanj, dokler je še čas. Kakor ti je znano, se hoče on poročiti, a kjer je prej služboval, je zapustil ljubo in otroka.«

»Kaj se hoče, ko so pa dekleta tako neumna,« je menil zdravnik.

»Poznam jaz svojega brata; tudi mi je Olga pravila, da je dekle pošteno in iz poštene rodbine, da se zdaj ubija noč in dan z delom, da preživi sebe in otroka, ker njeni nočejo nič več o nji vedeti.«

»Dvomim, da kaj opraviš; kako naj se odreče bogate neveste, ko vendar znaš, kako on hrepeni po bogastvu, od katerega pričakuje vso svojo srečo.«

»Bodemo videli,« je rekel profesor, in zopet sta oba molčala nekaj časa.

»Kako pa ti misliš o Olgi?« je vprašal čez nekaj časa zdravnik profesorja.

»Vsa čast ji; blago srce, razumna glava!

»To bi bila žena, kaj?«

»Zate ne, dragi moj, zate ne,« je ugovarjal profesor.

»Zakaj pa ne?« je dejal malo užaljen Rodič. »Ali nisem zdravnik?«

»Vem, vem — zadržka ni radi tebe, toda ona se noče možiti. In ko bi se tudi hotela, zate vendar ne bi bila pripravna. Le pomisli: ona je vajena bivati vedno med svetom, vedno v družbi, ti pa tičiš najrajše zakopan v svoje knjige. Pripravnejša bi bila zate Zdenka.«

»S to nisem govoril vsega skupaj niti deset besed, a zdi se mi, da je presamosvoja, preveč — emancipirana.«

»Ne, emancipirana ni — le ponosna je, ker se boji, da je bol ne potlači; sirota je, ki živi ob svojem delu, zato je njen značaj bolj utrjen nego drugih.«

»Poskusim vendarle pri Olgi — tako od daleč, diskretno,« je rekel tiho, skoro sam zase Rodič.

»No, pa daj,« je rekel profesor; »videl bodeš, da ti poreče, da ji je njena svoboda pri tako ugodnih razmerah, kakršne so njene, ljubša nego še tako slaven zdravnik; sirota Zdenka bi ti pa bila vse svoje življenje hvaležna, če jo rešiš skrbi in strahu pred bodočnostjo. — Bližaj se ji ter jo opazuj; moral jo bodeš spoštovati in kmalu tudi ljubiti.«

Ko je profesor Nemeč tako Zdenko priporočal in hvalil, mu je postajalo tako milo in mehko okolo srca, ker je čutil, kakor da je opravil plemenito delo.

»Da bi jo kdo osrečil, jo rešil moralnih skrbi,« si je mislil profesor, »in Zdenka bi postala najpohlevnejša žena; izginila bi njena trma in vsa navidezna emancipiranost« . . .

Cerkvena ura je zdajci jela biti počasi polnoči, in njeni glasovi so veliko slovesneje odmevali nego po dnevu. — Prijatelja sta pospešila korake proti domu.

»Veš kaj?« je dejal zdravnik, ko je odpiral vežna vrata, »naš kmet je pa vendar še grozen nazadnjak!«

»Ali misliš, da je italijanski ali nemški kmet kaj bolj prebrisan?« se je hudoval profesor. »Pomisli, ljubi moj, ko bi kmet pohajal univerzo, ne bi bil kmet. Ti ga ne smeš soditi s svojega stališča. Da se pa naši prosti ljudje še niso odrekli starih nazorov in tradicij — in seveda tudi starih vraž in urokov ne, radi katerih se jeziš ti in se bode jezilo še mnogo zdravnikov za teboj; to ima, s splošnega narodnega stališča sodeč, svojo slabo, pa tudi svojo dobro stran. Ako naš kmet ne bi bil tako konservativen, nas Slovencev že davno ne bi več bilo.«

»Saj sem vedel, da jih boš ti zagovarjal,« je godrnjal zdravnik ter šel v svojo sobo.

Profesor Nemeč pa ni legel takoj; sedel je na divan in se zamislil. Priznati si je moral, da mu Zdenka ugaja, morda celo preveč ugaja; prav zato je bil Rodiča opozoril nanjo, da bi tako potolažil svojo tenko vest . . .

Od Zdenke je prešel na svojega brata. »Kaj naj storim, ako me brat ne bi hotel slušati? Kako naj pomagam ubogi materi in otroku!«

Spomnil se je, da se je on sam prav nad takimi grehi v izpovednici najbolj zgražal. In zdaj je istega zagrešil njegov rodni brat!

Zakril si je obraz z rokami. Črez dolgo je vstal in rekel poluglasno:

»Izgubljeno ni še vse — še je čas!«

XXIV.

Drugo jutro je bila Zdenka prav praznične volje, kakor vsaki človek, ki se napravlja na dobro delo . . .

Dasi so bili Rošerjevi z njo prav prijazni in dobri, je vendar nekako zadovoljno vzdihnila, ko je sedla na voz in je ta zdrdral doli po vasi.

Olga in Dana sta ji obe bili prav srčno naklonjeni, toda Zdenka si je vedno umišljala, da se tudi pri njiju potrjuje istina, da vleče

enako k enakemu, češ, da Olga in Dana izkazujeta več simpatij znankam, ki so bile bogate kakor oni sami, nego nji ubožni Zdenki; zdelo se ji je, da bogate prijateljice celo na drug način objemata in poljubujeta nego njo. Včasih se je pač tolažila, češ, da je te različnosti v vedenju Olginem in Daninem kriva ona sama, ker je proti njima prehladna, preresnobna in preponosna, da bi se klanjala zlatemu bogu. Dasi bi se bila včasih kaj rada ovila Dani ali Olgi okoli vratu ter si s tem utešila svojo srčno boleost, vendar tega ni nikoli storila, češ, da bi se utegnila njena sentimentalnost tolmačiti drugače.

Sedaj pa se je peljala k Elzi, ki je bila proti vsem enako hladna in boječa; upala je, da ji izpolni najsrčnejšo željo ter jo zveže z Vronskim zakonito ter ji tako pridobi zopet srčni mir . . .

Ko je prišla v Elzino stanovanje, je našla le deklo doma. Le-ta ji je povedala, da gospa baš zdaj odide z brzovlakom k svojemu pravemu bratu, a gospod da jo je spremil na kolodvor.

Zdenka je hitro pogledala na uro ter naglo zdrknila po stopnicah na ulice, poklicala izvožčka, mu velela na kolodvor in ga prosila, naj se podviza.

Na postaji je res še našla Vronsko dvojico. On je imel solzne oči, ona je pa kar ihtela; baš sta se objemala in poslavljalala, ko je pristopila Zdenka.

»Nikar, gospa! Vi se vrnete — takoj!« je zaklicala Zdenka z najodločnejšim glasom.

»Ne, jaz pojdem k bratu.«

»Ne smete — morate nazaj! Videli bodete, da bode v kratkem vse dobro.«

Vronski je gledal Zdenko radostno strmeč ter vzkliknil:

»Glej, Elza, vrni se — še je čas!«

»Idite, Elza — jaz ostanem z vama — vrnite se,« je prosila Zdenka.

Prijela sta jo Vronski in Zdenka vsaki za eno roko ter jo skoro siloma odvedla s kolodvora. Elza se je pa otožno-boječe s solznimi očmi nasmihala zdaj enemu, zdaj drugemu.

Ko so prišli do voza, je odšel Vronski po svojih opravkih, Elza in Zdenka sta pa sedli zopet na voz.

»Kaj ste storili, Zdenka? Ali vas ni strah in sram v moji bližini?« je vprašala Elza, še vedno grozničavo ihtech.

»Nikakor . . . nego prišla sem prav zategadelj, da se stvar čim prej — popravi!«

»Nemožno,« je stokala Elza.

»Nobena reč ni nemožna, tudi vaša zadeva bi se bila lahko že preje uredila, a Vronski — saj veste, kakšni so moški v tem pogledu — se je bil popolnoma vdal razmeram, se privadil takemu življenju, se privadil vednim prepirom ter postal naposled apatičen napram vašim hladnim, otožnim pogledom. Jaz vem, da je on izmed tistih pasivnih ljudi, ki se boje vsake vznemirjenosti in izpremembe v svojem življenju; take ljudi treba kar najodločneje prijeti.«

»Sinoči sem mu razodela, da sem se vam izpovedala, pa je bil hud zato; dejal je, da bi bila morala molčati sedaj, ko ste bili vi odpotovali.«

»Dobro, da ste mi povedali, sicer bi bili Bog ve kako dolgo še nosili ta težki kamen na srcu.«

»Kaj mislite ukreniti?« je vprašala Elza.

»Govorili bodeva doma,« je rekla Zdenka, ko sta bili že blizu doma.

Tu ji je Zdenka naglo, kakor je bila sploh njena navada, razložila svoj načrt ter v svojem optimizmu menila, da se gotovo izide vse srečno in gladko tako, kakor je ona želela. Toda Elza jo je žalostno zavrnila, češ, da se je nadejala bolj realnega načrta.

»Pustite sanjarjenje, Zdenka; da bi midva izposlovala za svojo poroko dovolitev njegovih sorodnikov, tega ne pričakujte od teh trdih aristokraških src. Da bi bila tu le iskra nade, bi bila že jaz izprosila milost. Edino, kar je možno storiti, bi bilo, da se poročiva tajno. Enkrat sva že poskusila, in on je res že dobil nekaj potrebnih dokumentov iz domovine — saj veste, da je Vronski ruski podanik; toda obvestiti treba tudi tukajšnjega ruskega konzula, in le-ta je pa njegovega strica Javorskega intimen prijatelj . . .

Ko je opoldne prišel Vronski domov, jima je Zdenka tako govorila, kakor bi bila o tem že davno obveščena, in kakor bi se to umelo že samo ob sebi. Vronski je obetal, da stori vse, kar bode v njegovi moči, da se stvar poravna, in da je že pisal v domovino po liste, katerih je še treba — sicer ne on sam, pač pa njegov prijatelj . . .

Odslej ni Elza niti delala, niti igrala na klavirju, niti pela; posedala je po cele ure zdaj tu zdaj tam, vse misli so se ji vrtele ob istem predmetu: kdaj bode vendar že prava zakonska žena, kdaj se ji že vendar izpolni najbolj vroča želja, ko bode lahko s smelim obrazom in z glavo pokoncu zahajala v vsako družbo . . . to bode najsrečnejši trenotek njenega življenja. Niti Zdenka je ni mogla za dalje nego za trenotek zbuditi iz razmišljanja.

Ko je prihajal domov Vronski ali Zdenka od lekcij, je bilo prvo vprašanje Elzino:

»Kaj je novega? Ali so prišli že papirji?«

Dolgo so bili vsi odgovori negativni, in Elza bi bila že obupala in zopet zbežala, da je ni vedno in vedno zadržala Zdenka.

Nekega dne je Zdenka, ki je znala rusko, povedala Elzi, da so vse potrebne listine shranjene v Vronskega pisalni mizi.

Elza, ki je poznala Vronskega bolje nego Zdenka, je vedela, da bode stvar zdaj še dolgo zavlačeval, ker mu je največ do tega, da se ne bi zameril stricu.

In res, ko ga je Elza začela opominjati, naj vendar že svoj ukrep prijavi ruskemu konzulu, ki mu potem tudi da izpričevalo o samskem stanu — Vronski je bil pravoslaven — tedaj se je zvijal na razne načine.

»Vidite, Zdenka, on noče — noče — tak je kakor njegovi sodniki . . . Tisti prokleti denar mu je vse — jaz nič, nič! —

Ko bi mi bil res vdan, se ne bi bal nikogar; živela bi lahko ob njegovem zaslužku brez strica, ko bi hotel živeti skromneje . . .« Tako je tožila Elza.

Tudi Zdenka je govorila na srce Vronskemu, toda ta se je izgovorjal, češ, da bi kmalu zvedel njegov stric, čemu si je dal napraviti izpričevalo o samskem stanu; bogati aristokrat Javorski da pač ve, da živi on, njegov nečak, na veri z Elzo in mu tega niti očital ni, toda samo s tem pogojem, da ostane zveza taka, kakršna je, zaroko pa da smatra za »mesalianso«.

Ko je nekega dne prišla Zdenka od lekcij domov, ji je dekla izročila listič, na katerem je bilo zapisano:

»Morala sem oditi, ker vem, da je to edino sredstvo, ki morda prisili Vronskega, da dobi potrebni list. —

Oprostite!

Elza«.

(Dalje prihodnjič.)

Pravilnost našega knjižnega jezika in „stara slovenščina“.

Spisal Fr. Ilešič.

epremakljive so besede (Miklošičeve), katere je dvakrat povedal v uvodu knjige ‚Vergleichende Lautlehre‘ na VII. in XI. strani, da namreč »stara slovenščina vsem slovanskim jezikom brez izimka v sebi hrani pregloboko pravilo«. Če to velja za vsa narečja, mora še posebno za slovenščino, poleg bulgarščine prvo hčer čestitljive matere. Zato naj bi se zdanji naš jezik učil, pretresal in sodil vedno le na stalu starega jezika; vse drugo modrovanje je prazno. Kdor hoče iskati novi slovenščini pravil, pa stare ne zna, tak le golomiši! Lahko je razumeti, koliko bi nam pridovalo, ko bi se stara slovenščina po učilnicah posadila na mesto, kakor šnega je vredna . . .«

Poln toplega zanimanja za razvoj slavistike in občudujoč velikega Miklošiča, je napisal te stavke naš Levstik l. 1862., naznanjujoč slovenskemu razumništvu Miklošičev slovar »Lexicon palaeo-slovenico-graeco-latinum« (Zbrani spisi V. 29).

Kakor pa na vsako oceno leti sum, da ni docela nepristranska, če jo je provzročila srčna vnema in prevelika navdušenost za ocenjevano stvar, tako je tudi našega sicer hladno razumnega in razsodnega kritika pri onih besedah spravila s treznega motrišča pregorka ljubezen do našega jezika in njega gojitve. Kdo ne bi pristal njegovim trditvi, da nam je bila prava slovnica šele mogoča po dokončanih Miklošičevih študijah! Dandanes, dobrih trideset let pozneje, ko duhovitega Grimma slovanskega že ni več med nami, vidimo, da je gola resnica, kar je takrat Levstik napisal; takisto neovržne so tudi Miklošičeve besede, da nam hrani stara slovenščina najgloblje pravilo za vse slovanske jezike. Toda kar je Levstik dalje sklepal in izvajal iz Miklošičeve trditve, to se mi zdi prenačljeno ali vsaj v tolikem obsegu neveljavno. Nikakor ne morem docela pritegniti zahtevi, naj se zdanji naš jezik uči in presoja vedno le na stalu starega jezika, niti se ne strinjam s trditvijo, da bi pouk v slovenščini po naših šolah imel mnogo več uspeha, ako bi se stara slovenščina poučevala v širši meri.

Brez dvoma je tudi Levstik tako pisal le trenutkoma, presečen po čudovitih uspehih Miklošičeve učenosti; kajti kako bi si

sicer ta njegov nauk zlagal z drugimi njegovimi nazori o jezikovni pravilnosti, ki jih je jasno določil v »Napakah slovenskega pisanja« (1858, Zbr. sp. IV. 21—86) in v polemiki »Gospodoma kritika« (Zbr. sp. IV. 86—150), v raznih razpravah o izdaji slovensko-nemškega slovarja, v »Odgovoru odprtemu pismu« (Zbr. sp. IV, 161 do 195). Le-tu se je odločno obrnil zoper vse pisatelje in pisce svojega časa, kateri so brez potrebe segali za posebnostmi sorodnih slovanskih narečij ali pa so po stari slovenščini vkovali naš jezik v težke arhaistične verige. »Koliko let je, kar je bilo naše slovstvo tako daleč zabrelo, da nismo vedeli, ali smo krop ali vođa? Pisalo se je časi malo po ruski, časi malo po ilirski ali česki. Nekteri je tudi s kakim staroslovenskim ocvirkom zabelil svojo neslastno pičo, češ naj bo po starini duh imela« (Zbr. sp. IV. 107).

Zgoraj omenjene krive nazore so imeli torej pravzaprav Levstikovi nasprotniki n. pr. Hicinger; toda semtertja je tudi Levstiku samemu zdravi razum premotila ljubav do starega jezika, da je arhaizoval in sistemizoval. Vobče pa se je vendar posrečilo elementarni sili, s katero je baš on vplival na razvoj našega književnega jezika v šestem desetletju tega veka, da je onim zmotam izpodbil podlago — vse zaman seveda za one trdokornike, ki še dandanes v svojih slovniških razpravah kličejo »prastarine« na pomoč.

Iz pomislekov, ki sem jih izrekel o zgoraj navedenih Levstikovih besedah, se je porodila sledeča razprava, v kateri se bomo bavili s tema-le vprašanjema: Ali je res, da je pravilnost našega jezika odvisna od stare slovenščine (Cirilo-Methodovega jezika), in ali naj se uči in presoja naš jezik le s tega stališča? Drugič: Kako vrednost ima pouk stare slovenščine na naših srednjih šolah?

I.

Torej pravilnost v jeziku! »Pravilnost v jeziku? Govori raje o brezpravilnosti,« mi poreče kdo, »saj ni v našem jeziku nobenega pravila, nasproti, tu govore tako, par korakov že drugače; vsaka vas ima svoj glas . . .«

Res je, res, kar praviš, dragi prijatelj; tako na gosto se menjavajo narečja naše ljube slovenščine, da ni mogoče o enotnem slovenskem jeziku govoriti. Najprej naj pripomnim, da se glede raznolikosti nikakor ne razločuje od katerega drugega jezika; saj si menda že slišal, da je prepostega Tirolca govorica nemškemu gorenještajerskemu kmetu vprav nerazumljiva »čiribirščina« — in vendar sta oba Nemca — istrski Lah ne govori baš tako kakor pristni Toskanec,

in francoski seljak iz provençalskih pokrajin ne noslja do pičice tako kakor lahkoživi Parižan — i. t. d. po svetu.

Še več! ne samó da v različnih vaseh iste župnije različno govore — tudi v isti vasi opazuješ lahko razlike po hišah, rodbinah; neredko je v ti obitelji posebno priljubljena ta oblika, ta beseda, v drugi ona. Spominjam se iz svoje domovine, da so naši sosedomi besedo »ponedeljek«, ki se je nam glasila »pondelek«, izgovarjali kakor »pendelek«, da je moj tovariš, doma šest hiš dalje, pravil »góra«, jaz pa »góre = zgoraj. Da celo isti glasnik ne zveni enako iz ust vseh vaščanov, ampak da kaže njega izgovarjanje drobne nuance, to uide vsakemu, ki posebe ne pazi na tanke podrobnosti, in čigar ušesa niso izvežbana za to, ali resnica pa je le.

Potemtakem ima pravzaprav vsaki človek svojo govornico, svoj jezik, ne samo tisti, ki »posebno« ali »čudno« izgovarja, kakor pravimo, ampak tudi vsaki normalno govoreči človek.

Naučili smo se sicer kot otroci govoriti od svojega obližja, posebno od svojih starišev, bratov in sester in tako sprejeli njih jezik za svojega; toda pri tem smo dodali nekaj tudi iz lastne individualnosti, ker posnemajoč nismo mogli slišanih glasov natanko ponoviti, ampak le približno po svojem grlu, svojih govorilih. Na ta način smo si ustvarili svoj govor, ki se morda neznatno ali vendar le razločuje od govora našega trajnega obližja. Kakor pa se razločuje izgovarjanje osebe *A* od izgovarjanja osebe *B*, tako se razločuje izgovarjanje osebe *B* od izgovarjanja osebe *C* i. t. d., pri čemer naj nam značijo črke čim dalje proti koncu alfabeta tem dalje vsaksebi bivajoče in tam manj med seboj občujoče osebe. Razlike *A—B*, *B—C*, *C—D* ... *M—N* navadno niso znatne — če kdo nima ostrega posluha, jih niti ne opazi; lažje pa je že opaziti razliko med osebama *A—N*, zlasti če si mislimo, da je razdalja med njima precej velika, če biva *A* v eni vasi, *N* pa v drugi; med takima osebama konstatuje celo manj tanko uho različno narečje.

Nekak »continuum« ali nepretrganost neznatno različnih individualnih govorov je narečje vsake pokrajine, nepretrganost ne v podobi ene črte, ampak »continuum« v sliki kroga; kajti govor se ne izpreminja le v smeri $A \rightarrow N$, marveč tudi v smeri $A \rightarrow N_1$, $A \rightarrow N_2$ i. t. d. — skratka: od vsake osebe izhajajo liki od kamenčka, ki ga vržeš na površje mirne vode, valčki jezikovnega vpliva na vse strani — da le ne pride čoln, ob katerem se razbijejo — izhajajo na vse strani kakor žarki od luči.

Je-li sredstvo, ki ga morajo prodreti ti jezikovni žarki, na vse strani enako »gosto«, uporno, oziroma prodorno, tedaj se kaže moč onega vpliva tudi na vse strani enako; toda kakor se luč različno širi skozi zrak, steklo, papir i. t. d., a nepremagljiva ovira sta ji les in skala — tako nalete tudi jezikovne posebnosti kakega narečja, razširjajoč se na razno »gostoto« svojega sredstva, ali — da govorim bolj po domače: jako raznoliko je občevanje, in silno raznovrsten je promet med različnimi soseskami in pokrajinami. A baš občevanje in promet sta tisto sredstvo, po katerem se razširja jezik, pa tudi njega posebnosti.

Intenzivnost občevanja in prometa pa je zavisna od raznih faktorjev in zlasti tudi fizičnih; bogate ravnine n. pr. pospešujejo promet, a visoke gore in široke reke obtežujejo medsebojno občevanje ljudi. V le-tem slučaju se narečje narečju ne prilikuje, ampak vsako hodi svojo pot: »continuum« je pretrgan. Zato ima v goratih krajih vsaka dolina svoj govor, in ondod se narečja bolj razločujejo nego po ravninah, kajti tu se selo dotika sela, in promet je neprenehoma živahen; celo naravno pa je, da obhajajo popotnika nova čuvstva, ko »pride čez goro«, kajti tam v drugi dolini je zares »nov svet« . . .

Pa četudi ni takih vnanjih ovir, ki zapirajo jeziku pot, se vendarle narečja ne izpreminjajo v natančno koncentričnih krogih, tako da bi se vse posebnosti enega narečja nahajale na vse strani enako daleč na okrog, nego ena posebnost seže često preko druge, bodisi da imata obe isto ali pa različno središče. Okročje besedice »prlje« (= prej) se ne krije z okročjem besede »zvara« (= mleko); koder govore »krüh«, ne govore tudi povsod »bia« (= bil), ampak tudi »bio«. Ker pa se krogi narečij križajo in presekujejo, zato je skoro nemogoče točno odgovoriti na vprašanje, kako naj po narečjih delimo kak jezik, nego preje je treba potanje določiti razdelitveni princip, to se pravi, določiti posebnost, po kateri naj delimo. Na splošno vprašanje, katera so narečja slovenskega jezika, se ne da kar enostavno odgovoriti, pač pa n. pr. na vprašanje: kako se razlikujejo naša narečja glede na odsev starih poluglasnikov (ъ, ѣ). Na vzhodnosevernem (slovenskem) Štajerskem in Koroškem je iz poluglasnikov povsod nastal *e* (teknóti, dén), drugod je v nenaglašanih slogih ostal poluglasnik, v naglašanih se okreplil v *a*, v nekem beneškem narečju, ki se bliža v tem oziru hrvaščini, je *a* vseskozi njega zastopnik. Drugačna razdelitev pa se nam pokaže, če se oziramo na odsev starega *ѣ* ali *ě*; v tem pogledu se n. pr. koroška narečja naslanjajo na gorenjska in primorska.

Toda vkljub pomešanosti dialektičnih posebnosti, ki kakor silno zapletena mreža preprezajo vsakega jezika torišče, se vobče vendarle da dognati naravna, neprisiljena razdelitev in sicer s tem, da se družijo v skupine narečja, ki so glede prav mnogih bistvenih posebnosti med seboj enaka, a od vseh drugih različna. Tako je za praktične namene prav dobra in dejstvom poprek primerna znana razdelitev slovanskih jezikov po Dobrovskega načelih, dasi ni strogo znanstvena, ker se vrstne razlike »severnoslovanskih« jezikov nahajajo tudi v južnoslovanskih narečjih (»modliti«, »vigred« i. t. d.). Sploh kdor preveč razločuje in razdeljuje, dostikrat le umetno razsekuje to, kar je naravno zvezano.

Da, naravno zvezana so vsekdar narečja istega jezika; kje je konec enega in začetek drugega, se pogosto ne da točno povedati. Kje govori zadnji človek slovenski, kje prvi hrvaški, to je nesmiselno vprašanje; slovenščina in hrvaščina prehajata tako polagoma druga v drugo, da bi jima zaman iskali določene meje, takisto na štajerkokajkavski, kakor na primorsko-čakavski strani. Ta nepretrganost južnoslovanskih narečij se potem nadaljuje čez Bosno in Srbijo proti Bolgariji in Makedoniji, in makedonska govornica je taka, da si često v zadregi, ali bi jo proglasil za srbščino ali za bolgarščino; tudi po Šleziji v mnogih krajih govori narod neko »slovanščino«, ki ni niti odločna češčina niti poljščina. — Slovanski jezikoslovci — glede južnih Slovanov posebno Jagić in njegovi učenci — so v zadnjih letih neovržno dokazali, da slovanska narečja na vseh koncih in krajih prehajajo druga v drugo, da je ves slovanski svet velicobsežen »continuum« narečij, katerega so le Madjari v dve veliki polovici pretrgali ter zakrivili, da ni prehodnih narečij med slovenščino in češčino ter poljščino; da, navzlic madjarski zagozdi se ne da tajiti, da se štajersko-koroška narečja bolj bližajo češčini nego, recimo, kranjska (*dl, e* za *ъ, ъ*). Slovansko morje, v svoji sredini imaš otok, ki ovira redovito valovanje tvojega vodovja!

Morje narečij, slikovito se giblješ, neprestano se izpreminjaš! »Pánta rheí kai údèn ménei« — ta duhoviti izrek grškega modrijana velja tudi tukaj; niti v prostoru, niti v času nima živi jezik stalnosti. Jezik je govor, jezik so krilate besede, ki se ne vrnejo več za »plot zobovja«, ko so ga zapustile, a niti isti človek iste besede dvakrat zaporedoma ne izusti popolnoma enako. Ali je torej čudo, da se vsaki jezik v stoletjih izpremeni? Nego veliko čudo je, da se govor poleg tolike nestalnosti vendar tako počasi izpreminja.

Toda še tako neznatne razlike se v teku stoletij nagomilijo tako, da se iz narečij razvijejo samostojni jeziki, ki zopet razpadejo v narečja in pozneje v jezike. Najlepši primer za ta neprestani jezikovni razvoj so indoevropski jeziki.

Tako se preobrazujejo jeziki vedno in vedno, saj je ta preobrazba utemeljena v bistvu jezika, in kakor se je vršila v davni, odkar ljudje govore, tako se vrši še sedaj, in tako se bo vršila, dokler bo kaj govorečih ljudi na svetu:

»Što je bilo, prošlo 'e večje,
Što ima biti, još nie toga;
A što je sada, za čas neće
Od prošasća ostat svoga:
Na hipu se vrieme vrti. —

Gundulić.

No, radi teh večnih izprememb ni treba obupati modernemu jezikoslovcu o možnosti trdnega, eksaktnega spoznanja; saj se tudi v izpremembah kažejo pravilnosti, zakoni; o tem pričajo premnoge kratke in dolge razprave, drobne in debele študije o narečjih — z gotovimi, pozitivnimi rezultati brez špekulativnega ugibanja in domnevanja — kakor so pozitivni nauki prirodopisnih in prirodoslovnih ved. Le-te vede so dandanašnji vseskozi empirskega značaja; njih zastopniki opazujejo posamezna dejstva, ne taje ničesar; kar jim pride pod oko novega, vse morajo »na znanje vzeti«, nič jim ni »nepravilno«.

Bila bi sicer zastarela misel, smatrati jezik za organizem, vendar je delo jezikoslovsko prav podobno prirodopisni metodi: priznavati mora dejstvo vseh narečij in njih posebnosti, se jih lotiti brez predsodkov in »sivih teorij«, zgolj opazujoč in empirski izvajajoč zakone, po katerih se vrše opazovane izpremembe. »Slovníčarjeva naloga ni nič drugega, nego da znanstveno urejuje jezikovne pojave ter jih ne taji, če mu hodijo v križ s kako teorijo,« pravi nesmrtni Miklošič; jezikoslovec torej nima živega jezika krotiti, ampak se mu dati poučiti, ne mu »nagajati«, ampak mu »ugajati«, kakor pravi šegavi Levstik (Zbr. sp. IV, 68), in med nepoklicane goste bi morali šteti onega, ki bi svojevoljno hotel pritezavati in ščipati to, kar je naravnim potom nastalo, ki bi popravljaj narečje; zagrešil bi isti greh kakor naravoslovec, ki bi se spotikal nad kako živalsko ali rastlinsko vrsto, češ, da ni prav ustvarjena, in da bi morala biti taka in taka. Ni-li narečje prirodni element, v katerem preprosti narod živi in se giblje, se smeje in joče, se veseli in trpi; z njim soli svoje

dovtipe, z njim izraža svojo modrost v krepkih pregovorih in svoja srčna čuvstva v nežnih pesmih.

Vsako narečje je torej popoln jezik, ki ima svoje merilo samo v sebi: to merilo so njegove lastne posebnosti, njegovi lastni zakoni. Ne bi bilo umestno govoriti o pravih narečjih namesto o zakonih; pravil narečje nima, pač pa zakone. Med zakonom in pravilom je namreč razlika; pravilo je zakon s pristavkom, da se po njem hočemo ravnati ali naj se ravnamo. Pravila poznajo torej praktične, normativne znanosti — logika, etika — ki hočejo doseči z njimi svoje namene, ne poznajo pa jih teoretične vede, ki zasledujejo resnico ne glede na nje uporabo.

V teoretičnem, znanstvenem jezikoslovju nam je torej govoriti le o zakonih, pravila pa uči — praktična slovnica.

(Dalje prihodnjič.)

Adrija.

I.

○ Adrija, kako naj te objame,
Kako naj te poljubi pogled moj!
Ti si kot deva, ki si venec sname
Na dan poročni z dražestnoj rokoj.

Kakor se ženinu oko zavzame,
Ko jo zagleda nežno pred seboj:
Tako si, Adrija, razlila name
Razkoši svojih pisani nebroj.

A več, kot svetlih je zvezdic na nebi
In več, kot ladij jadrnic na tebi,
Morje, ti v srcu želj rodilo si.

O srce, kaj si mi morje postalo,
Da bodeš nove želje pokopalo,
Kot nekdanj stare potopilo si? . . .

II.

Da, srce moje, ti si širno morje;
Kako mračno si bilo nekedaj,
A ko ti je vzcvetel ljubezni maj,
Si bilo val, ki gibki čoln ga orje.

A ko se pomračilo je obzorje,
Oj kakšno si bilo mi do tedaj,

Ko v nje očeh zagledalo si raj,
Da, to so bili časi tvoje glorijske.

O Adrija, jaz v nedrija sem bil
Zamaknjen takrat mehko valovanje,
Poslušal strastnih ustnic zdihovanje . . .

Na tiste grudi, sladki njen profil
Spominjaš me, šepet, ki sem ga pil
Iz njenih ust — na one kratke sanje.

III.

Zefir gladino morja valovi,
V srce pa čuvstva silijo neznana,
Ki prej si vedno klicalo: Nirvana!
V obupu nemem zdihovalo si.

O žena, kar tvoj pogled govori,
Ki speš z menoj iz šumnega pristana,
Kot svetega apostola Ivana
Skrivnost' opisati mogoče ni.

Samo to vem, da kar je bilo prazno,
Sedaj blesti nasproti mi prijazno.
Življenje mi je bilo dolga noč.

Življenje dan je, hitro končujoč,
Poln straha, poln nadej in pol nemira
Kot širno morje, gnano od zefira.

IV.

Daj pijem, žena, vase tvojo rast,
S pogledom me demoničnim umori,
Končaj z besed sladkostjo, o govori,
Povej, odkod imaš-li to oblast?

Kako da vzbujáš v meni tako strast?
Povej mi, kaj si? Kača li na gori?
Skrivnostna sfinga na egiptškem dvori,
Li angelj, zlodej li, vodeč v propast?

Li mrzli led, li ogenj končujoči,
Li kamen, trst se vedno zibajoči,
Li morda vse, li morda nič, povej!

Ah Bog si vedi, to le pač odslej
Za trdno vem, da ljubim te brez mej,
Da ni brez tebe mi živeti moči.

V.

O noč brez sladkega miru in spanja,
 V nemirih strastnih hrepenenj prečuta!
 Kot ure za minuto se minuta
 Je vlekla enolično brez nehanja.
 »Nocoj te bom čakala kraj zidanja
 V bližini morja. Tam je pot nasuta,
 O poti pa stoji samotna uta.«
 Tako je rekla dražestna kot sanja.
 Rad vedel bi, kaj te oči žarijo,
 Rad slišal ust nebeško harmonijo.
 Ah grudi . . . Pojdi, šepeta mi zlodi.
 Nikar, de angelj . . . Hipec srečen bodi . . .
 Nikar, de angelj . . . Vživaj . . . A potlej? . . .
 Molči, beži peklenski farizej.

VI.

Nikar, nikar, dejal je angelj čisti,
 No to ni bil morda krilatec božji,
 A bil je moj vodnik, sodnik najstrožji
 Po mojem Odrešitelju, po Kristi.
 Bila si, ljuba, ti moj angelj tisti,
 Ne kakor sveti Mihael v orožji,
 Ne, kot Prečista z rožicoj v podnožji
 Ob liliji visoki, ozkolisti.
 Pokazala si nase: Bodi mož!
 Dejala si, kaj li pozabil boš
 Na lilijo in rožo svojo milo?
 Ne, ne, preljuba moja! Drugih rož
 Ne bo plamteče mi srce ljubilo,
 Ni drugih lilij s pesmimi častilo.

VII.

Ha ha, ha ha, ha ha, ha ha, ha ha . . .
 Poglejte ga, sovražnika polička,
 Kako se z mano rad o vzorih prička,
 Poglejte ga svetnika, vzor-moža.
 Ah! Stopi vendar na realna tla,
 Ni baba vredna ene kaplje cvička,
 Le varaj jih, ne bodi brat oslička,
 Ha ha, ha ha, ha ha, ha ha, ha ha . . .«

»Miruj, miruj, ne smejaš se tak' grozno,
 Prijatelj moj, ker že je nekam pozno,
 In čuj, prijatelj, kaj ti jaz velim,
 Da rajše v višjih sferah se hladim,
 Kot da bi na realnih tleh peklenskih
 Se cvrl in pekel ob pohotnih ženskih.«

VIII.

Da! . . . Ljubi, duša, in v krepost verjami
 I z dvomi se nikar nikdar ne muči
 In, hrepeneč strastno vsekdar po luči,
 Veruj, da tam izvira . . . nad zvezdami.
 Tam biva On, vesoljni Bog nad nami,
 V rokah so mu do vseh skrivnosti ključi,
 Ki rad jih da — le trudi se, le uči,
 Le ljubi s srcem, glavo in rokami!
 In smrti . . . ni! . . . Jaz videm le življenje,
 Ljubezen večno vidim krog in krog;
 Saj če te, duh, neskončno hrepenenje,
 Ah, če te je v nebo poklical Bog:
 Glej, vzknilo je telo v lepo zelenje,
 Kot rožica krasi dehteči log.

Kette.

Kritikom.

Srce mi je morja širina mirna
 In duša je morja globoko dno,
 Skoz steklo vanj ne seže ti oko,
 Celo gladina bo ti neprezirna,
 Profesor moj. Ej, ladija prešerna,
 Ti skupaj zbito, zmašeno telo,
 Le glej, da te vihar razdel ne bo,
 Prej, ko zasije zvezda ti večerna.
 Pa zvezda ve za morja poti vse,
 Pa zvezda ve za strastne vse viharje,
 Za čuvstva misli, skušene brodarje;
 A glej, kako naj ti pristan odpre,
 Kako naj te valov, neviht obvar'je,
 Ko zvezda-ljubica le vame zre . . .'

Kette.

Kotanjska elita.

Spisal Premec.

(Dalje.)

VI.

raven je naglo skočil iz postelje, se oblekel in hitel na vrt, da se naužije čistega zraka.

Po drevju in po grmovju so se že preletovale jate ptičev, in lahek veter se je poigraval z lesketa-jočim, nekoliko že orumenelim listjem. Kako dobro je del ta hlad, ta sveži vzduh njegovim tesnim prsim, njegovi težki glavi! Siloma se je hotel otresti sinočnega prizora in nocojšnjih sanj, katere mu še zdaj niso popolnoma odbežale — a vse zaman! Za vsakim grmom, za vsakim drevesom, za vsakim ovinkom mu je domišljivost pričarala pred oči obraz soprogin in Pavlovičev, in vselej ju je videl skupaj in vselej združena v sladkem poljubu . . . Gladil si je z desnico čelo, stresal z glavo in se izkušal vtopiti v prirodne krasote, a vsaki list, vsaki živobojni cvet vrtnih rož — vsaka stvarca se je hipoma izpremenila v podobo preganjajočih ga obrazov.

Traven ni mogel več strpeti. V glavi mu je razbijalo kakor v kovačnici, žile so se mu bile napolnile s krvjo, in ves obraz mu je bil zabreknel. Tresel se je od bolesti in notranje razburjenosti. Tedaj je pa pristopil k potoku in s periščem zajemal vode ter si močil in močil vroče sence.

To mu je nekoliko pomoglo; počasi mu je odleglo, in začel je vsaj nekoliko mirneje preudarjati. Po dolgem razmišljanju je res prišel zopet do zaključka, da so ga bile sinoči prevarile oči.

Šel je v svojo sobo in vzel knjigo v roko. Vgloobil se je v branje, a pri tem ga je premagala nenavadna utrujenost in zaspanost, in oči so mu lezle skupaj. Skoro je zadremal na naslanjaču; knjiga mu je zdrknila na tla, desnica mu je omahnila nizdolu ob naslanjaču, a levica je podpirala glavo . . .

Med tem so se bila dvakrat odprla vrata; soproga je bila pogledala v sobo, a ko je videla, da Traven spi, ji je legel zadovoljen smehljaj na rdeče ustnice.

A tam v njeni sobi se je vršilo neko hlastno, skrivnostno sprav-ljanje, premetavanje in zopet spravljanje . . .

Pavlovič pa je nemirno hodil po svoji sobi semtertja . . .

Šele proti poldnevu se je zbudil Traven; spanec ga je bil nekoliko okrepčal, in pri obedu je bil celo nekako dobre volje.

»Jaz pojdem za nekoliko časa v mesto; tam obiščem dr. Lovrina, a zatem se zglasim v čitalnici. Ali greste z mano?« je vprašal Traven Pavloviča.

Ta se je izgovarjal, da mora še nekaj pisati in za jutri pospraviti svoje reči; potem pa je pristavil:

»Toda za vami pridem — morda čez kaki dve uri, ko odpravim vse. Tudi jaz bi si rad še enkrat ogledal vaše imenitno mestece — kje se dobiva?«

»V čitalnici.«

Ako bi bil Traven natančneje opazoval svojo soprogo, tedaj bi bil zapazil na nji neki nemir, ki se je pojavljal po celem njenem telesu; vsaka žilica njenega obraza je utripala v čudni razburjenosti; roka se ji je tresla, ko je držala žlico ali vilice, a potem je s prsti krčevito stiskala beli mizni prt, kakor bi ga hotela predreti. Njeni odgovori so bili kratki in glas tesen, skoro hripav.

Toda Traven je bil preveč sam zamišljen v svoje skrbi, zato ni zapazil ničesar. Šinila mu je sicer mimogrede misel v glavo, da morda ostane Pavlovič doma samo spričo njegove soproge, toda hipoma se je je otesel; mehkobna njegova čud ni strpela dolgotrajne razburjenosti, saj mu je enaka sitna misel provzročila že dovolj bolesti in nemira nocojšnjo noč in danes in vse to — po nepotrebnem. »Ako kateri med zakonskima ne zaupa drugemu, sam ni vreden zaupanja«, je tolažil sam sebe, se poslovil, vzel klobuk in palico in počasi odhajal po stopnicah.

V tem je bila vstala tudi Severica in odšla naprej v svojo sobo, kjer se je prepustila obligatnemu poobednemu spancu.

Pavlovič je zapustil jedilnico takoj za Travnovko.

»Kakor nalašč,« ji je pošepnil, ne da bi bila slišala Severica.

Travnovka je prebledela, da je bila v lice kakor novopobeljen zid . . .

* * *

Popoldne je sedelo v kotanjski čitalnici nekaj gospodov okoli podolgaste, skoro iz kota v kot segajoče mize, na kateri so ležali v neredu razni novo došli časopisi, a nekatere so držali prisotni gospodje široko razprostrte; ta jih je primikal prav blizu svojim kratkovidnim očem, da še jih je z nosom skoro dotikal, oni zopet jih je tiščal tako daleč od sebe, da se je videlo, kakor bi se bal, da se mu ne zapraši kak odstavek v oči; temu so se pri branju napol

odpirale ustnice, kakor bi požiral besedo za besedo, oni pa jih je imel trdo stisnjene ter žvečil med njimi konce svojih brk, a oči so mu bile izbuljene, strmeč v črni tisk, kakor bi ga bil kdo za vrat tiščal. Nekateri je pri vsaki vrstici majal z glavo ter bil vedno videti osupel, ta je z napol glasnim vzklikom pogledoval črez list in svoje naočnike soseda, a onemu je krožil velepomemben nasmeh okolo ustnic pri čitanju vsake novice, pri vsaki še tako resni, češ, saj smo že naprej vedeli, da bo tako.

V bralni sobi je bilo vse tiho. Slišalo se je samo šumenje preobračanih listov, semtertja suho odkašljevanje in pa drsanje, prekladanje nog s kolena na koleno. Ob šipe nekega okna se je zaletavala čebela, ki je bila po nesreči zašla v to čudno učeno družbo in je zdaj z neutrudno trmoglavostjo silila na prosto; ko je uvidela, da ne opravi ničesar, se je naposled odločila ter resolutno odbrenčala pod strop, kjer se je v enomer semtertja vrtela, dokler ni po svoji nepredvidnosti ali kratkovidnosti padla v stekleni cilinder ob stropu viseče, široke svetilke; tu se je nazadnje umirila in vdano pričakovala nadaljnje usode. Po mizi se je izprehajalo nekoliko muh, ki so na belih časopisih puščale umazane sledove.

Raz stene so nemo zrle zlatookvirjene, z belim, črez in črez tudi že črnopikastim tulom zamrežene podobe Vodnika, Prešerna in Bleiweisa ter izpopolnjevale skupno z »imenikom čitalniških udov« okrasje bralne sobe . . .

Kotanjski kaplan, gospod Juri, ki je bil obenem glasovit kritik, je prvi odložil iz roke nemško »Reichspost«, prijel s palcem in kazavcem za konec debelega svojega nosu, napihnil nosnice, prhnil skozi nje in jih zopet stisnil, da so na lahko vibrirale kakor strune, po katerih se potegne z lokom; takoj nato je šinil z razprostrtimi debelimi prsti med redke, dolge, valovito mu po tilniku se vijoče lase, na katere je bil posebno ponosen. Kmalu zatem pa je potegnil s plosko desnico po licih, da bi se prepričal, ali se bode treba morda še nocoj obriti.

Gospod Štipko, ki je bil v tem tudi odložil svoj list in je to zapazil, je dejal hudomušno:

»Torej škoda vaše brade, gospod kaplan, da si je ne smete pustiti rasti. Kako gosta in lepa bi bila! Zakaj niste šli rajši za kapucinca?«

Gospod Juri je šegavo vzdihnil:

»Ah, prav imate, gospod kontrolor; toda, kar je, pa je. Ker je pa sedaj sam ne potrebujem, ali hočete, da vam jo posodim?«

Gospod Štipko se je kisko nasmejalo.

Tedaj je pa Traven vzel v roke nemški ilustrovan list, ki je ležal pred njim na mizi v debelih zelenih platnicah.

Takoj se je obrnil gospod Juri k Travnu.

»Ali čitate vvodni roman, gospod profesor?«

»Da, dozdam sem prebral vse!«

»Kako vam ugaja?«

Gospod Juri je iztegnil tja čez mizo svoj dolgi vrat in nestrpno čakal, kaj poreče Traven.

»Gospoda profesorja sodbo vemo že naprej,« je odgovoril gospod sodnik. »Ali niste slišali pred par leti njegovega predavanja o francoskem naturalistiškem romanu? — Ah da, saj res, takrat vas še ni bilo v Kotanju!«

»In istega mnenja sem še dandanes,« je dejal Traven resno. »Kar sem prorokoval tistikrat, to se je zgodilo do pičice; to nam priča glasno ta-le roman!«

»Torej kako sodite?« vpraša nestrpno kaplan.

»Povest se sodi sama; v vsaki vrstici veje pretirana nenravnost, skrajnja pohujšljivost. Napisana je samo zato, da budi v bravcih strast, da neti ogenj poželjivosti v njih in jih odvaja od — poti pošteni. To je prava pravcata strupena doba! Žal, da so se te strupene rastline zasejale že tudi med naše leposlovje ter ga prete popolnoma prepreči, kar nam bode seveda grozno škodovalo na dosežanju našemu ugledu med drugim slovanskim svetom!«

»Res je, prav res je; vidite, tako mislim tudi jaz, gospod profesor! In srčno me veseli, da najdem tudi med posvetnjaki moža, ki se strinja z mojimi nazori!« pravi gospod Juri samosvestno in zavije parkrat oči, da je bila od njih videti sama belina. »Ah, moj Bog, ti moj ljubi Bog, kam smo že zašli tudi mi Slovenci?! Take pojave je treba zatreti v kali; kaj takega se ne sme dopustiti, da bi se razširilo med našim nepokvarjenim ljudstvom. Vsa dovoljena sredstva je treba porabiti, da se prepreči še večje zlo!«

Sodnik in še nekateri drugi so se porogljivo nasmehnil.

Gospod Štipko pa je vprašal:

»Kako pa hočete to začeti? Torej?«

Gospod Juri zopet preobrbe oči in sklene roke na prsih; potem pa izpregovori počasi in z najslajšim svojim glasom:

»Ali ne veste, kako pravi sveto pismo? — Ako te pohujšuje tvoje oko, je izderi in je vrzi od sebe! Ako nas torej pohujšuje katerikoli časnik, ali z njim drugače ravnajmo? Ergo — proč z njim!«

»Menda vendar ne iz čitalnice?« vpraša dr. Lovrin, ki je dozdej molče poslušal ves razgovor.

»Ne samo iz čitalnice — odvsod! Agitacijo je treba začeti proti takim strupenkam — živahno agitacijo. Dovolj imamo Slovenci drugih poštenih in nepopačenost Slovencev varujočih listov!«

Gospod Juri se je oddahnil in pogledal po strani brhko natakario, ki je bila ravno stopila v sobo. Takoj ji je pomigal k sebi, in kakor slučajno se je dotaknil njene bele roke in podržal svojo zraven nje, ko ji je naročal, s čim naj ga postrže.

Sodnik je sunil pod mizo z nogo dr. Lovrina in Štipka, in vsi so se namuzali.

»Ah, gospoda, nadaljujte svoje kritike; človek bi vas kar poslušal, ne da bi kaj jedel,« je dejal ironski sodnik, ko je odšla natakario. »Kaj pa pripovedna tehnika naših mladih naturalistov — kako vam ta ugaja?«

»Oh, moj Bog, ta je pač izborna! Kaj takega še nismo čitali Slovenci! Vredna bi bila pač drugih snovi! Koliko bi naši realisti in naturalisti lahko koristili, ako bi hoteli prav porabiti svoje talente, ako bi nas hoteli povzdigovati s svojimi deli nad vsakdanji prah, da bi nam kazali človeka, kakršen bi moral biti, da bi nas blažili in poučevali!« je odvrnil gospod Juri patetiški.

»Toda nekateri trdijo, da so najboljše povesti tiste, ki so vzete iz življenja, ki nam slikajo ljudi, kakršni so v resnici, češ, da le take povesti imajo stalno vrednost,« je menil sodnik.

»Res je, življenje, resnično življenje nam slikaj pisatelj,« pravi Traven. »In prav spričo tega, ker nam naše naturalistične povesti ne slikajo resničnega življenja, prav spričo tega ne bi smele v slovstvo!«

»Ne slikajo istinitega življenja? Kako to?« jih je vprašalo več hkratu.

»Gospoda moja, naši realisti, naturalisti, veristi — ali kako bi jih že imenovali — bi morali opisovati naše življenje; a takega življenja, kakršno nam slikajo oni, vsaj ni še med nami Slovenci, mi ga ne poznamo! Ti ljudje, ki se nam slikajo tukaj, niso Slovenci, niti niso istiniti ljudje; to so žalostni junaki, ki so zrasli samo v prebujni domišljivosti pisateljevi. Med nami je znano prešestvo samo po imenu, samo po oni zapovedi, ki pravi: ne prešestvuj! Naše žene so vzorne, naše gospodične takisto, in možje naši — so značajniki. Kdor hoče torej, da nam spiše dobre povesti, mora pisati samo v tem smislu. To mislim, da je zdaj dokazana stvar!«

»Res je, istina! Gospod profesor ima prav!« je živahno pritrdjeval gospod Juri.

»Moj Bog, kaka zaslepljenost,« sikne sodnik svojemu sosedu na uho. »Doma ga žena vara, da že vrabci o tem čivkajo — a njemu je vsaka ženska posebljena nedolžnost, zvestoba in skupina vseh čednosti . . .«

V istem trenutku so se odprla vrata, in med njimi se je pojavila — Travnova hišna; v obraz je bila silno bleda, a rdeče pege na ti bledici so jasno pričale, da je skrajnje razburjena in usopljena spričo nagle hoje.

Traven se ustraši in plane kvišku; kajti bilo je nenavadno, da bi ga prišla klicat hišna.

»Za božjo voljo, kaj pa je?«

Tudi Makso je prebledel; preletela ga je neka grozna sumnja. Ona pa je naglo in vsa zasopla komaj izpregovorila:

»Stara gospa doma umira — sama; mlade gospe pa že nekaj časa ni doma, odpeljala se je na izprehod. Moj Bog, to je strašno!«

Traven naglo pograbi klobuk in palico, prime krčevito Maksa za roko, in šla sta v največji naglici proti vili, da ju je hišna komaj dohajala.

Oni v čitalnici so zrlji za njima, dokler jima nista izginila izpred oči.

»Izvrsten gospod, ta Traven,« je dejal kaplan. »Škoda, da stane tako daleč, večkrat bi ga posetil.«

Ostala družba je molčala, a sodnik je pristopil k oknu, bobnal s prsti po šipah in mrmral:

»Res izboren človek, samo škoda, da je tako tako — neumen!«

(Dalje prihodnjič.)

Gazela.

Duša se mi širi razigrana,
 Srce čuvstva mi polne neznana.
 Glej, bleste se milijoni kapljic,
 Oj kako prekrasna si poljana!
 Kakor dijamanti mlade deve
 Zrna tam po cvetkah so nastlana.
 Ljubica, iz spanja se prebudi!
 Kaj si zjutraj mi tako zaspana?,
 Vedno tožiš mi po dijamantih;
 Vzemi tukaj dva si za — uhana!

Maksimilijan.

Fr. Palacký.

(Ob stoletnici njegovega rojstva napisal dr. Fr. Vidic.)

(Konec.)

uzejski časopis je izhajal v obeh jezikih, v češkem in nemškem. Palacký je o novem društvu izrekel sodbo polno navdušenja za narod in domovino: društvo bodi nositelj narodne prosvete, in zgodovina bodi Čehom zrcalo prave vzorne narodnosti. — Češka izdaja je dobila naslov »Časopis společnosti vlasteneckého Museum v Čechach«.

Nemška izdaja, mesečnik, ni uspevala, ker ni imela dovolj naročnikov; zlasti na Nemškem so se malo brigali zanjo — bilo je tam samo 6 naročnikov! — kakor so Nemci sploh prezirali vse, kar je izšlo pod avstrijsko cenzuro. Nemška izdaja se je torej prelevila v »Jahrbücher des böhm. Museums« (1830); a niti ta izpremema, niti navdušeni članek, katerega je sam Goethe na prošnjo grofa G. Sternberga priobčil v prvem njih letniku (v berlinskih »Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik«), nista mnogo pomagala, in že drugo leto je nemška izdaja zaspala.

Tembolj pa je napredovala češka izdaja, katero je Palacký previdno in izborno urejeval. Začel se je ogibati diletantizma v znanstvu, češ, vse, kar se priobči, bodi dovršeno in dobro. Seveda si je s svojimi iskrenimi nameni nakopal tudi mnogo bridkosti. — Zanimanje za češki jezik, za njegov razvoj in napredek mu je provzročilo razne jezičarske boje; nekateri so zahtevali, naj se piše knjižna češčina 16. stoletja, drugi pa so zopet preplavljali jezik z neologizmi. Tem neprilikam so se pridružile razne črkarske vojne, tako da se je Čehom godilo nekako tako kakor nam. Uredništvo torej ni bilo lahka stvar; treba je bilo na tem mestu moža krepke volje, izredne zmožnosti in pa priznane veljave, da bi spravil literarne sile v pravi tir. In Palacký je bil tak mož; opetovano (1827. in 1832. l.) je povzdignil svoj glas ter pozival svoje rojake od nepotrebnih in malenkostnih preprirov na resno delo, rekoč: »Izkušali smo staro Češko vvesti v novo Evropo in le-to v oni udomaćiti«.

Ker se je Palacký protivil malenkostnim polemikam in mu je bilo le do resnega, stvarnega dela, se je mnogim zameril, in celo sotrudnikov mu je začelo nedostajati; bilo jih je sicer mnogo, a

uprli so se uredniku — Palackemu — med njimi celo: Jungmann, kateremu se je bil Palacký zameril, ker ni priobčil njegovega napada na starega prof. Nejedlega; Kollár je bil užaljen, ker Palacký ni maral sprejeti njegovih diletantovskih filoloških razprav in se mu je celo drznil popravljati njegove stihe i. t. d.; Čelakovskemu pa itak ni bil Palacký nikdar simpatičen. Tako se je zgodilo, da je moral II. in III. letnik spisati Palacký skoro sam. Toda vztrajal je, in prav to mu je zopet pridobilo ugled in zaupanje; zmagali so njegovi nazori, in sotrudniki so se zopet vračali. In prav Palackega zasluga je bila, da so ostali najznamenitejši slovstveniki v Pragi, in da se je tu koncentrovalo znanstveno delovanje. Ko se je Šafařík naveličal življenja v Novem Sadu, ga je Palacký l. 1833. zvalil v Prago s tem, da mu je preskrbel po denarnih zbirkah med aristokrati gotovo plačo, dokler ne bi dobil druge stalne službe, in sprejel ga je v Pragi kakor Mesijo! . . .

Dasi je osnoval Palacký l. 1826. in 1837. jako obširen program za muzejski časopis, mu vendar to še ni bilo dovolj; začel je misliti na ustanovitev kake akademije ali slične znanstveno-literarne družbe. Obenem se mu je porodil že leta 1829. načrt za češko znanstveno enciklopedijo; kajti uverjen je bil, da treba širiti omiko tudi med narodne mase. Nabral je bil res že 28 sotrudnikov, razdelil uredništvo posameznih strok, a to podjetje se je vsakikrat izjalovilo, dasi se je Palacký vedno in vedno zanje ogreval ter ga je (l. 1832.) nazval »življensko narodno vprašanje«. Šele Riegrov »Slovník Naučný« (1860—1874) je obistinil Palackega načrte.

Muzejski časopis je priobčeval sicer znanstvene spise vseh strok, vendar je Palacký obračal svojo pozornost vedno bolj na zgodovino. Tačas so češki stanovi potrebovali in iskali moža, ki bi nadaljeval Pubičkove »Chronologische Geschichte Böhmens«, ter so l. 1827. poverili to delo Palackemu; l. 1831. pa so mu naročili, naj spiše češko zgodovino v 4—5 zvezkih, za kar da bo dobival 1000 gld. letne plače. Cesar Franc sicer ni potrdil njegovega imenovanja za deželnega zgodovinarja, ker ni hotel, da bi bil protestant uradni zgodovinar, a Palacký je dejansko ta posel opravljaj že od l. 1831, dasi je bil potrjen šele l. 1839.

Tako je dosegel smoter, o katerem je pred leti sanjal v Pressburgu. In bil je povsem na svojem mestu! Narodno navdušenje, veselje in ljubezen do domoljubnega dela, njegová vztrajnost, temeljita znanstvena izobrazba, kritična žila in bister razum — vse te lastnosti so dičile Palackega ter ga usposobljale kakor nalašč za tako delo;

saj je gojil vedno tako idealne misli o zgodovini ter verno spoštoval zvanje zgodovinarja. »Historik ima visoke in velike dolžnosti, ki mu morajo biti tako 'svete, kakor profesorju dogmatike ali inkvizitorju svoje«. — Tako se je nekoč razjezil nad cenzorjem, ko mu je hotel popravljati Husa, češ, v zgodovini naj se ne zasledujejo nikakršni stranski nameni, in pisati treba zgolj resnico.

In Palacký je bil res vesten historik; iskal je virov po domačih in tujih arhivih ter spravil toliko zgodovinskega gradiva na dan, da se mu je čuditi. Opravil je delo, katero bi bilo drugod, kakor je sam dejal, naloga cele akademije. Objavil je dolgo vrsto znamenitih virov in spomenikov, n. pr. »Libri confirmationum« i. t. d. Najdbe v vatikanskem in v drugih italjskih arhivih je registroval v posebnem spisu »Literarische Reise nach Italien« (1838); stare kronike češke je kritikoval v spisu »Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber« (1830). Našteti bi se dalo še mnogo manjših del in publikacij, ki jih je izšlo nekaj v muzejskem časopisu, nekaj pa drugod; z njimi si je utiral pot za svoje najznamenitejše delo.

Konec l. 1832. je začel pisati prvi del nemško pisane zgodovine, ki naj bi obsegala v 5. zv. češko zgodovino do najnovejše dobe, do l. 1836. (l. 1839. in l. 1842. je izšel drugi del in l. 1845. prvi zvezek tretjega dela, obsegajoč husitovsko dobo). Pri tem je imel Palacký hude boje s cenzuro, ki mu je nagajala pri karakteristiki Husovi in Jeronima Praškega in mu ni pustila slikati popačenosti duhovščine v 14. stoletju. V ti dobi pa je začel — in sicer v Italiji! — spisovati tudi prvi del svoje zgodovine v češkem jeziku, ki se pa ni mnogo razlikoval od nemške izdaje. Od l. 1845. do l. 1848. je proučeval češko krajepisje ter kot plod svojih študij izdal »Popis kralovství Českého« (1848). Spomladi l. 1848. pa je izšel tudi 1. del »Dějin« v češkem jeziku — petindvajset let po njegovem prihodu v Prago! Spoznal je, da mu dela ne bode možno dovesti dalje nego do l. 1820., in postavil si je za mejo leto 1826., hoteč, če bi bilo še kaj časa, obdelati na novo in temeljiteje starejši del. Poleg glavnega dela je izdal še nekaj manjših v »českem arhivu«, in v izdajah dunajske akademije i. t. d. Konec svojega življenja je izdal tudi svoje drobne spise: »Radhost« (v češkem jeziku, l. 1871.—1874.) in nemške »Gedenblätter« (1874) in obrambo svojega delovanja v spisu »Zur böhmischen Geschichtsschreibung« (1871).

Palacký v svoji zgodovini ni samo suho, kronološko našteval zgodovinskih dogodkov in dejanj, temveč jih je pragmatično pojasnjeval, razlagal in vezal ter jih prepletal s svojo filozofijo in svojimi

idejami, tako da je njegovo delo jasno zrcalo duševnega in kulturnega napredka češkega naroda, kateremu kaže pravo sliko njegove preteklosti, a obenem tudi pot do boljše bodočnosti. In to je največja zasluga Palackega, da je s svojim delom vcepil Čehom zavest, kaj so, in kaj naj postanejo.

S tega stališča je Palackega izborno ocenil sloviti prof. dr. Masaryk v članku »Franz Palacký als Geschichtsphilosoph und als Politiker«, ki ga je priobčila dunajska smotra »Zeit« (z dne 18. junija t. l.) in v prevodu tudi »Nova doba«. Masaryk je razložil Palackega idejo o češkem narodu in o avstrijski državi. S tem, da si je Palacký izkušal posamezne zgodovinske dogodke pragmatički tolmačiti, si je iz zgodovine češkega naroda ustanovil svoj narodni program — na podlagi zgodovinsko-filozofskih teorij.

V predgovoru k zadnji knjigi svoje zgodovine je razložil Palacký glavni smoter in namen svojega podjetja. Hotel je popraviti sodbo katoliške reakcije o preteklosti češkega naroda! Protireformatorji so namreč označili češko reformacijo kot blodnjo, katere naj bi narod bilo sram. Palacký pa je dokazal, da je to zgodovinska laž, da je bila češka reformacija največjega pomena za duševni razvoj češkega naroda; dognal je, da je bilo reformacijsko gibanje, katero je bil provzročil Hus, in ki je doseglo svoj višek v zvezi čeških bratov, svetovno-zgodovinskega pomena; da je s tem pojavom valovanje svetovne zgodovine doseglo svoj vrhunec — svojo plimo — a protireformacija je bila oseka — prava zgodovinska krivica in nazadovanje. Prvotno, preprosto krščanstvo — je dokazoval Palacký — bi bilo človeštvu povsem zadoščalo, a srednjeveška cerkev da ga je pokvarila, češ, da je nauke Kristove prestrojila v zamotane, svobodnemu umu nasprotujoče dogme. In zato se je naposled odcepil del cerkve — protestantizem — a to veliko delo je učinek češke reformacije. Res se je sicer krščanstvo razdvojilo spričo husitovskega in po njem provzročene protestantskega gibanja, toda tudi ozdravelo je po tem gibanju. Temu dualizmu podtika Palacký dva principa: Katoličanstvo mu je vera v avtoriteto, protestantizem pa vera svobodnega razuma; reformaciji pripisuje zato tudi večjo popolnost, češ, da sloni na morali, ne na dogmah . . .

Palackega zgodovina se končuje z bitko pri Mohaču (1526); dalje je ni razvil, ker je bil prepričan, da bode narodu zadoščala slika najsijajnejše in najznamenitejše dobe ter ga navduševala k nadaljnjemu napredovanju. Po bitki pri Mohaču (1526) se je združila Češka z Avstrijo, in posledica te združitve je bila, da so začeli za-

tirati češko reformacijo. In tu je bil zopet Palacký s svojo zgodovino kaŕipot, kaŕoĉ na nasprotje med katoliĉanstvom in protestantovstvom, nasprotje med reformacijo in protireformacijo, med politično samostojnostjo in odvisnostjo, ĉeŕ, da baŕ v tem nasprotju je kal ĉeŕskega preporda!

To navidezno zagonetko je reŕil Palacký s pomoĉjo nemŕke filozofije in zlasti verske filozofije Kantove, pri katerem temelji vera tudi na morali; sprejel je tudi Herderjeve humanitetne ideje, in baŕ tu je naŕel spravo vseh nasprotij, ĉeŕ, da v humanizmu 18. stol. se pojavlja zopet staroĉeŕska ideja, ki je v ti novi obliki pred vsem etiŕskega in narodnega pomena; sedanji ĉeŕski »preporod« da ni niĉ drugega nego obnovitev reformacijskega gibanja, tembolj ker so bili najznamenitejŕi »preporodniki« — Kollár, ŕafařík, Palacký — protestantje.

To je bila PalackeĜa zgodovinska filozofija, in na nji je slonel tudi njegov politični program, ki ga je skoz in skoz prevevala ideja humanizma. Kot politični vodja je nastopil l. 1848. in je ostal do svoje smrti. Zgodovinar in filozof pa — politični vodja!

ŕe Herder je spojil idejo humanizma z narodnostjo; njegov i ĉeŕski uĉenci pa so pridruŕili tema idejama ŕe politiko, ker je bil tedaj baŕ narodno-politiĜski moment najveĉjega pomena in se je v njem koncentroval sploh ves preporod. Na humanitetnih idejah je torej Palacký zgradil svoj narodno-politiĜski program, dokazujoĉ, da se baŕ humanizem ne bori samo za pravice posameznikov, temveĉ tudi za pravice narodov, in da baŕ humanizem zahteva narodno enakopravnost. Ta pa ni seveda moŕna na stari centraliŕski podlagi, in zato je bila federacija Palackemu drŕavnopravni ideal; federalizem je torej znak njegovega programa, katerega je sicer v teku let razliĉno izraŕal, a vodilna ideja mu je bila vedno ista. L. 1848. mu je bil federalizem povsem naroden, l. 1865. se je v razpravi »Idee des Staates Oesterreich« potegoval za zgodovinsko-politiĜsko individualnost, bojeĉ se dualizma, ker Nemcem in Madjarom ni zaupal, in 1872. l. je bolj naglaŕal slovansko staliŕĉe; dosleden pa je ostal v tem, da se je vedno protivil vsakrŕnemu nasilnemu centralizovanju . . .

Tako je razjasnil Massaryk PalackeĜa zgodovinsko in politično filozofijo. »Prava njegova zasluga je, da je svetovno-zgodovinski pomen ĉeŕskega razvoja pojasnil zgodovinski in zgodovinsko-filozofski, da je zgradil most iz preteklosti v sedanjost, da je spojil sedanjost s preteklostjo.«

Vpliv češke zgodovine Palackega je bil vsestranski. Ker je bil sam navdušen Čeh in iz vseh njegovih spisov žehiti vroča ljubezen do naroda, domovine, zato so tudi povsod njegova dela budila narodno zavest. Često je dal Palacký duška svojemu narodnemu čuvstvu in tudi v pisanju do frankfurtskega parlamenta je izrekel moške besede: »Jaz sem Čeh rodu slovanskega in z vsemi skromnimi silami, ki jih imam, in ki jih premorem, sem se posvetil povsem in na veke službi svojega naroda«.

Tega moža spomin so Čehi dostojno slavili v Pragi od 17. do 22. junija, veličastno, dostojno takega moža, in vsi slovanski narodi so poslali svoje najboljše zastopnike — najimenitnejše znanstvenike in politike. Postavili so mu spomenik v »Pantheonu« velikega narodnega muzeja, v kratkem po se bode tudi na javnem prostoru dvigal njegov kip, znak hvalečnosti češkega naroda. Vse to pa dela čast tudi češkemu narodu samemu, ker je pokazal, da ve ceniti svoje velmože.

A še častnejše so zvršili Čehi na drugem polju svojo dolžnost. Ob omenjenem slavu je namreč izšlo neštivilno razprav, člankov, brošuric, knjig in zbornikov, v katerih so pretresali Palackega ideje ter jih širili med narodno maso. In to je po mojih mislih najprijateljše proslavitev manov velikega Palackega. Seznanjati narod z idejami njegovih velikih mož in delati v njih smislu, to je naloga potomcev!

LISTEK.

Koseskega slavnost. Ni ga zlepa glede na našo slovstveno zgodovino znamenitejšega kraja, nego je prijazna brdska okolica na Gorenjskem; ondi je v lepi Vrbi zagledal luč sveta originalni pesnik in učenjak dr. Jakob Župan; na slikovitem Brdu je tekla zibel našemu ljubljencu Janku Kersniku; prijazne Spodnje Koseze pa so nam rodile pesnika, buditelja in dramitelja Ivana Vesela Koseskega, čigar spomin se je ondod letos slavil. Dne 12. kimavca t. l. poteče sto let izza njegovega rojstva. Da se dostojno proslavi ta imenitna stoletnica, so napravili njegovi rojaki in častivci prelepo slavnost, ki se je vršila v rodni pesnikovi vasi, v Spodnjih Kosezah, 14. dan m. m.

Ob desetih dopoldne je bila služba božja v domači cerkvi, kjer je navdušeno propovedoval prof. Tomo Zupan in v vznesenem govoru postavil mladini za zgled Koseskega kot pravičnega, domoljubnega in za naš narod velezaslužnega moža. Po cerkvenem opravilu pa so se zbrali častivci Koseskega pri njega rodnem domu; tam je govoril slavnostni govor dr. Fr. Detela, sam rojak mo-

ravški. Živo je opisal Koseskega življenje in pesniško delovanje ter z ognjevitost besedo slikal nenavadni, veliki kulturni in politički vpliv, ki so ga imele za prepoved našega naroda, Koseskega pesmi. Po pravici je poudarjal in obširno označeval političko delovanje Koseskega v Trstu v burnem času osemindesetletnega leta; tedaj je prav on kot vrl Slovenec in obenem zvest Avstrijec veliko pripomogel, da se ni to mesto izneverilo avstrijskemu orlu. Po govoru se je odkrila lična spominska plošča, narejena iz domačega moravškega črnega kamena. Na plošči pa je v zlatih črkah ta-le napis:

V tej hiši se je rodil
12. kimovca l. 1798.
slovenski pesnik

IVAN VESEL — KOSESKI,

umrl v Trstu 26. sušca l. 1884.

Biti slovenske krvi, bodi Slovencu ponos!
Ob stoletnici rojstva postavili vojaki.

Koseskega slavnost je bila izmed največjih, kar se jih je letos zvršilo po slovenskem svetu. Udeležil se je — kar se nam zdi posebno imenitno in opombe vredno — prosti narod iz okolice v nebrojnih številu, in nastopilo je lepo krdele narodnih deklet v narodni noši — prav v smislu lepih besed Koseskega: »Svetu pokažite lik domače navade in misli«. Zastopana so bila seveda tudi naša odlična društva: Matica Slovenska, Slov. pisateljsko društvo, Glasbena Matica i. t. d. Prispelo je tudi mnogo odličnjakov iz Ljubljane.

Sploh se je cela slavnost prav harmonski završila ter napravila najpovoljnejši vtisk. Kdor ve, kako so Koseskega v polupretoklih časih izrabljali kot strankarskega pesnika, kdor pomni tistih strastnih bojov, v katerih so ga po eni strani v zvezde kovali, po drugi strani pa v prah teptali, ta je pri slavnosti pač lahko zadovoljen opazoval, kako se je v teku nekolikih let hudo nasprotje ublažilo ter so raznovrstni častivci tega in onega političkega prepričanja soglasno — »sine ira et studio« — spoznali veliki zgodovinski pomen Koseskega. Še pred dvajsetimi leti kritika o njem nimalo ni bila ustanovljena, ampak se je ekstremno nihala semtertja. Je pač tako: sodba vrstnikov je redkokrat pravična. — Z objektivnega zgodovinskega stališča bo pisan tudi članek o Koseskem, ki nam je obljubljen za prihodnjo številko iz odličnega peresa.

P + B

»Na razstanku«. Spisali slovenski osmošolci. Gabrščekova »Slovenska knjižnica« (snop. 78–81). V Gorici 1898. Cena 1 gld.

Tako zvani leposlovni almanahi so dandanes drugod prišli nekako iz šege; pri nas jih itak ni bilo veliko izšlo. O beletrističnem zborniku pa, ki so ga pod zgornjim zaglavjem na svetlo dali nekateri naši abiturienti, izjavljamo takoj, da nas je razveselil. Saj priča ta knjiga, da je naša srednješolska mladina po večini — in sicer najboljši nje člani — še vedno idealna; in takšna treba da je, ako naj pozneje v zreli dobi z uspehom dela za svoj narod na kakem prosvetnem polju. Knjiga priča, da je med vrstami naših gimnazijcev marsikateri pesniški in pisateljski talent. Ta-le avtorska imena, prava in izmišljena, bodo morebiti svoj čas še imenitne pisateljske tvrdke med nami; pesniške peroti se utegnejo temu in onemu mlademu duhu še krepko razviti, in upajmo, da bode marsi-

kateri izmed teh mladih mož svoj čas bogatil domačo književnost z zreliimi plodovi svoje muze. Nekateri med almanahovimi pisatelji morebiti pozneje, v življenju, pač ne bodo več pisali niti pevali, bodo pa zato delali na kakem drugem kulturnem poprišču, svojemu narodu v prid in čast. Almanah »Na razstanku« je dalje v nekem oziru tudi plod intenzivnejšega gojenja naše materinščine ter boljše in svobodnejše učne metode na naših srednjih šolah. Celi ljudje pa bomo Slovenci seveda šele takrat, ko dobimo gimnazije in druge srednje šole s slovenskim učnim jezikom ter svoje vsučilišče. Upamo tudi, da ni več daleč tisti trenotek, ki razsveti odločilnim krogom pamet, in spoznajo, da je pravzaprav vendarle velik nesmisel, če mora mladenič na gimnazijah mrtvim jezikom žrtvovati več zlatega časa, nego pa učenju živega materinskega jezika, s katerim in v katerem bo moral v življenju misliti in čutiti, ki bo njegova — logika in psihologija. Pa povrnimo se spet k almanahu!

Med mladimi avtorji so trije, ki so pred kratkim časom baš v »Zvonu« začeli objavljati svoje prvence, to so: Aleksandrov, Feodor Sokol in Jakob Voljč. Dom. Puc, J. Prijatelj in Fr. Grivec so vsaj nam homines novi. Prvi trije so, kakor dosedaj v »Zvonu«, takisto v almanahu objavili pesmi, ostali trije pa spise v prozi. Puc in Prijatelj sta beletrista, Grivec je literaren essayist. Knjiga je torej po vsebini raznovrstna in zato zanimiva. Ker se bodo, kakor smo že rekli, ti mladi talenti šele sedaj, ko stopijo v življenje, začeli razvijati in spopolnjevati, zato seveda ne kaže, da bi se že sedaj pisala obširna kritika o njih spisih. Take obširne kritike pač mladi gospodje pisatelji sedaj sami ne pričakujejo.

Med pesmimi najdeš prav nežnih in lepih reči. Nekako bolj preprostonarodne dikcije se drži Voljč. Najbolj plastičen je in na epsko plat se nagiblje Sokol; plodoviti in nežni lirik Aleksandrov pa bi tu in tam rad koketoval tudi z dekadenco. Pri vseh treh pesnikih pa dobi čitatelj, ki ima za poezijo dovzetno dušo, marsikak svetel biser, ki bo ugajal njegovemu naturelu, njegovemu duševnemu razpoložaju; saj lirika je subjektivna reč. Lepi epski kosí so tudi Aleksandrova »Romanca« in »Dalila«, Sokolovi satiri »Za domovino« in »Bog ga živi!« ter Voljčev »Izdajavec«. Aleksandrovu se pozna, da je hodil v šolo k Lermontovu; to dokazuje najbolj njegov dialog: »Knjigotržec in poet«. V ti pesmi se je slovenski pesnik v dikciji in v marsičem drugem naslanjal na Lermontovo satiro: »Žurnalíst, čitatelj in pisatelj« (»Журналистъ, читатель и писатель«). — Tega ne omenjamo iz kakega zlovoljnega razloga; saj je naravno, da se začetniki neredkokdaj naslanjajo na razne vzore, in šele sčasoma se osamosvoje. Tu se tudi brž pokaže, kdo je resničen talent, in kdo samo dober posnemovavec. Kdor se namreč nikdar ne more osamosvojiti, kdor kot umetnik (poet, glasbenik i. dr.) ne more hoditi na svojih nogah, kdor nima svoje individualnosti v umetniškem ustvarjanju, ta seveda niti pravi umetnik ni; ni bil in ne boče nikoli, naj stori, kar hoče! Pravi umetnik najde po nekaterih poskusih kmalu samega sebe in ostane sam svoj. Takega umetnika (poeta) imenujemo potem po vsi pravici izvirnega, ker je on sam sebi vir, od nikogar odvisen, on sam zase, edinec, brez »alter ego«-ta. Razume se pa samo ob sebi in je povse naravno, da se morata dva umetnika (pesnika), ki obdelujeta eno in isto snov, morebiti z isto tendenco, srečati in dotekniti v kaki točki, v kaki misli. Vkljub temu še lahko vsaki zase ostane originalen. Saj »duo cum faciunt idem, non est idem« . . .

Puc in Prijatelj sta pokazala s svojimi beletrističnimi spisi, da imata lep pripovedni talent. Pucove črtice so res to, kar znači naslov silhuete: lahkotno,

le v obrisih, v feljtonističnem slogu, deloma v humorističnem žanru na papir nametane senčne podobe. Prijatelj pa je poskusil daljšo povest, ki ji je dal ime »Brez vesla«, ker se nekatere osebe v ti povesti kakor brez vesla premetavajo po valovih življenja. Snov je pisatelj vzel iz naše slovenske sedanosti, ko se porajajo nove politične in socialne stranke in nastopajo novi voditelji. Vidimo narodnjake, krščanske socialiste — če se ne motimo — ter socialne demokrate. Za kulisami teh strank se gode razne spletkke. Prijatelj nam je dal pogledati tu in tam tudi v dušo dotičnih junakov in junakinj, kjer se odigravajo hude borbe. Prijatelj in Puc znata gladko pripovedovati, in to je prvi pogoj dobremu novelistu; slog in dikcija sta pri obeh dobra. Razume se pa samo ob sebi, da imata sedaj še premalo svojih izkušenj, zato pa tudi njiju spisi še ne morejo imeti tiste izvirne, jedrnate vsebine, ker jima nedostajajo glavne reči — življenja; vse to pride šele s časom. Upati pa smemo po pravici, da bodeta oba mlada beletrista podarila književnosti še dovršenih spisov, saj nam Slovincem je baš v sedanji dobi dobrih novelistov krvavo treba. Ko stopita v življenje, se bosta oba dalje razvijala, se bosta učila po dobrih vzorih, zlasti pri globokih dušeslovcih Rusih; oba bosta napredovala, saj poglobliten pogoj uspešnemu napredovanju nosita v sebi oba, namreč — talent!

Almanah sklepa Fr. Grivec z jako skrbno in razborno sestavljenim essayem o ruskem realizmu in njega glavnih zastopnikih. Ta feljton dela abiturientu g. Grivcu čast, ker priča, da se je že zgodaj začel ozirati po svetovnem književnem obzorju, da je že premišljal o idejah, ki gibljejo in gonijo peresa modernim beletristom, zlasti našim bratom Rusom, katerih leposlovna dela z največjim zanimanjem uživa ves izobraženi svet.

Summa summarum: almanah »Na razstanku« dela res čast svojim sestaviteljem. Pogumno naprej!

A. Aškerc.

Biserojla, jasna vila. Bajka iz postojnske pečine. Speval Ivo Ivanovič Bučar.

Kakor si je bil izbral Funtek za pesniško snov pripovedko o »Godcu«, tako je obdelal Bučar pripovedko, ki se baje pripoveduje med hrvaškim narodom o postojnski pečini. Vila Biserojla ima ondudaj svoje bivališče. Vhod v pečino stražijo in branijo različna zlobna božanstva. Na Soviču, postojnskem gradu, vlada knez Borut; njegova soproga Darinka mu porodi hčerko Dragomilo. V preveliki radosti se zareče mati, naj bi bila »lepši nego jasna Vila, slajši nego njen pogled«; s tem pa si nakoplje jezo rojenic, ki proročijo detetu lepoto, a poleg tega tudi zgodnjo smrt. Starka Vračara pove pripomoček zoper urok užaljenih rojenic. Takrat, ko se bode Dragomila možila, mora ženin na kresni večer deliti štiriperesno deteljo, ki mu odpre pot v Biserojlin grad ter ga obenem stori nevidnega; v gradu mora izluščiti iz stene biser, katerega naj nosi potem na sebi Dragomila; varoval jo bode vsake nezdode.

Nedaleč od Postojne, na slavinskem gradišču, pa je grad Borivoja, župana Borutovega. Skoro ob istem času kakor Borutu se rodi tudi Borivoju sinček Gojko. Tudi njemu usodijo rojenice viteško junaštvo, silno moč, a končno vendar tudi nesrečo. Dragomila in Gojko se zaljubita drug v drugega. Iz slavinskega gradu pridejo Gojkovi snubači v Postojno. Borut pove Gojku, kaj je usojeno Dragomili; toda le-ta hoče vsekakor za ljubljeno nevesto izpolniti usodni pogoj, ki jo reši nesreče. Posreči se mu res dobiti na kresni večer štiriperesno deteljo in z njo se odpravi v Biserojline bivališče. Lahko vara straže, ki so bile

ob vhodu, saj ga nihče ne vidi. Ko je že izluščil biser, ga omami krasni kraj tako, da spusti deteljico na tla. Izgubljen je, ker še vsakega je doslej vila, ki ga je zalotila v svojem gradu, začarala v kamen. Toda on se ji smili; našla je v njem »svojih sanj podobo« in — zaljubi se vanj.

V prvih trenutkih opojne sreče pozabi Gojko vse: nevesto, stariše in ves gorenji svet. Kar začuje v Biserojlinem objemu glas Dragomile, ki ga kliče.

Gojko hiti k izhodu in se odzove svoji nevesti; ko ga ona začuje, skoči v prepad k njemu, in oba se izpremenita v Pesjana. Tako se je izpolnila sodba rojenic. — To je na kratko povedana vsebina Bučarjevega speva.

Verzi, ki teko dosti gladko, so zloženi v četverostopnih trohejih, ki se pesnim junaške vsebine najbolj prillegajo. In taka je tudi Bučarjeva »Biserolja«; kajti pesnik pelje čitatelja v tiste davno prošle čase, ko smo imeli Slovenci še svoje kneze in župane, ko smo o sebi in svojih koristih še sami odločevali, ko smo še bili na zemlji svoji svoji gospodarji. Ves spev prevca domovinska ljubezen in narodni ponos. Živo se je zamislil pesnik v one čase, ko so naši dedje darovali še Svetovidu in Svarogu, ko je imel vsaki gozd, vsaka livada, vsaki studenec svoja božanstva, ko so praznovali praznik rastočega in doraslega solnca, ko je vladala še ona slovanska gostoljubnost, katere dandanes pri nas zaman iščeš.

Ne tajimo, da se čita »Biserolja« precej prijetno; zlasti se je pesniku posrečilo opisovanje starodavnih šeg in navad ob različnih prilikah, n. pr. praznovanje kresnega večera in snubitve Dragomile. Lepo nam je tudi opisal postojnsko pečino, po kateri nas vodi od kapnika do kapnika, ter nam jih po vrsti vse navede in opiše. Izdatno se je tudi okoristil v »Pristopu« s slovansko mitologijo, navedel množino božanstev, vil, rojenic i. t. d. ter razložil vseh opravila in njim posvečene reči, dasi v »bajeslovnem imeniku«, ki je na koncu pridejan, g. Bučar sam priznava, »da so strokovnjaki iz kataloga kritične vede izbrisali dokaj tistih bajeslovnih likov; toda on nam je želel podati pesniško sliko, a nikakor ne eksaktne raziskave.« Tu ima g. Bučar prav; v estetiške namene utegne rabiti tudi apokrifna mitologija; in če se pesniku posreči, da zbudi čitatelju ali čitateljici ista čuvstva, katera so navdajala njega pri spevanju, tedaj bode gotovo on s tem uspehom zadovoljen. In če se ne varamo, je ta uspeh g. Bučarju posebno pri našem rodoljubnem ženstvu zagotovljen.

Sedaj pa še — last not least — Bučarjev jezik! Bojimo se, da mnogi obsodijo »Biserjolo« samo radi jezika, glede katerega je g. B. vedoma krenil svojo pot, rabeč »pogosto izraze, ki se pri nas kaj redko, v srbo-hrvaščini pa obično nahajajo,« češ, »da bi bilo jako koristno za razvoj našega jezika, ako bi se — kolikor moči — bližali južnim svojim bratom.« — Nočemo sesti za kateder ter g. Bučarju razkladati iz polupretklih časov naše svetovne zgodovine, kako so se doslej izjalovili še vsi poskusi, zblizati po njegovem načinu slovanske brate med seboj, in da treba zaželjeno zblizanje čisto drugače pospeševati; odpustimo mu mešanico, do katere ga je zapeljala zlasti tudi navdušenost za jezik južnih naših bratov, tembolj, ker tisto mešanje ne zasekava preživo v svo dikičij, ter mu drage volje pritrldimo, da je ta jezik »nad vse krasen in čudno obilen.« Želimo le, da se ne bi obistinila naša bojazen, da utegne jezikovna mešanica v »Biserjoli« mnogokoga odvrniti od nje čitanja.

V **Marijinem Celju**. Zgodovinske in potopisne črtice. Spisal in izdal dr. A. Medved, c. kr. prof. v Mariboru. 1898. Str. 173.

V ti knjižici popisuje znani rodoljub, govornik in pisatelj g. dr. Medved slovečo romarsko cerkev, Marijino Celje na Gorenjem (nemškem) Štajerskem. Vvrščene pridige slave v retorskih ditirambih patrono te cerkve — Marijo. Vsebine se ne dotikamo, ker spada pravzaprav v bogoslovsko stroko. Nekaj drugega pa nam pri ti priliki prihaja na misel, česar ne moremo zamolčati. Pokaj, vprašamo, roma pač leto za letom na stotine — če ne morebiti na tisoče — Slovencev v nemški Štajer, čemu nosijo naši ljudje svoj in naš denar v nemške kraje, ko imamo vendar dovolj lepih in tudi slovečih romarskih (Marijinih) cerkva doma na Slovenskem?! Poreče nam seveda kdo, da so takšna božja pota mednarodna, da prihajajo v Marijino Celje romarji skoro vseh katoliških narodov avstroogrskih. To je istina. Vemo tudi, da uživa v marijinoceljski cerkvi naš jezik popolno ravnopravnost. Vsi ti momenti pa še vendar ne opravičujejo, še manj pa morejo siliti naše ljudi, da bi morali nositi slovenski kapital nemškim krčmarjem, voznikom in trgovcem gornještajerskim, ko je vendar boljše, da ostane tisti kapital doma med rojaki. Ne zdi se nam torej posebno srečna misel, da še g. dr. M. s svojo knjižico dela reklamo za nemško Marijino Celje. Saj Marija je vendar povsod ena in ista, torej jo Slovenec lahko časti tudi v Petrovčah, na Brezjah ali drugje, in molitev v Marijinem Celju gotovo ni več vredna, nego v kaki slovenski romarski cerkvi. Na ljudstvo, ki baje rado hodi — zlasti s slovenskega Štajerja — v Marijino Celje, se nikar ne izgovarjajte! To romanje se je začelo v tistih časih, ko je bil provincializem še veliko močnejši, nego dandanes, to je bilo takrat, ko je ljudstvo poznalo le Štajerce, Kranjce, Korošce i. t. d., skupnega slovenskega ozemlja pa se ni skoro še nič zavedalo.

Zato pa je menda ravno intelgencija med ljudstvom, da ga poučuj, da ga vodi v novem narodnostnem duhu! Naloga prirrediteljev raznih romarskih vlakov in božjih poti bi torej tudi bila ta, da bi napeljavali maso slovenskih romarjev v domače kraje. Pri takih prilikah bi se naši ljudje tudi med seboj bolje spoznali; saj se slovensko ljudstvo še vse premalo pozna med seboj, čeprav njegovo ozemlje ni baš razsežno. Kadar hočejo naši romarji preko domačih mej, no pa jih vodite v Marijo Bistrico na Hrvaškem, na Trsat ali kam na Češko. — Te misli so nam silile v pero ob pogledu na lično dr. Medveda knjižico, a prosimo, naj se sprejmo z dobro voljo, ker smo jih tudi mi zapisali z najboljšim namenom. —

Romar.

Izvestje »Glasbene Matice« za leto 1897/8. Sestavil društveni tajnik Ivan Bele. — Po večletnem presledku je izdala »Glasbena Matica« o preteklem društvenem in šolskem letu izvestje, ki je hkratu spomenica o prvi petindvajsetletnici društvenega obstanka in pa spomenica o društvenega zbora znamenitem in pomenljivem koncertnem potovanju na Dunaj. O petindvajsetletnem delovanju »Glasbene Matice« je podal tajnik gosp. Bele točen in jasen pregled v obliki feuilletonskega spisa, v katerem razodeva in objasnjuje svoječasne politiške in socialne smeri in odnošaje, ki so vplivali na ustanovitev, oziroma na razvoj društva; prav srečno in pravilno je označil g. Bele namene, ki so navdajali ustanovitelje in voditelje društva. Zanimivo berilo je spis o društvenih dunajskih koncertih dne 23. in 25. sušca l. 1896.; le-tu je zabeležena na podlagi poročila takratnega društvenega tajnika dr. Foersterja kronika o nepo-

zabnem, za društvo in za slovenski narod sploh toli častnem pevskem izletu. Pridejana je zbirka tedanjih kritik dunajskih časopisov — cela vrsta ocen, ki so za društvo in za slovensko glasbeno stremenje najlaskavejše. Pridejan je slavnostni prolog, ki ga je zložil Stritar za prvi zahvalni koncert, dalje Funtkov pesniški pozdrav, posvečen pevcem ob povratku z dunajskih koncertov, ponatisk fotografije zmagovalnega zbora in pa imenik pevcev in pevkinj, ki so pri teh koncertih sodelovali. Ta po g. Beletu izvrstno urejena spomenica bode vsem udeležencem prijazen spomin na tiste slavne dneve, našim potomcem bo pa uspešna glasiteljica slave, ki si jo je priborila »Glasbena Matica« po umetniškem svojem stremjenju.

Izmed ostale vsebine, ki se nanaša na preteklo leto, opozarjamo na pregledno poročilo o stanju glasbene šole v Ljubljani in novoustanovljene podružnice v Novem mestu. V ljubljanski glasbeni šoli je obiskovalo pouk o splošni teoriji 82 učencev in učenk, pouk o harmoniji 5, zborovo petje 180, pouk v solo-petju 16, pouk v igri na klavirju 182, pouk v igri na goslih 25 in pouk v igri na cellu 4 učenci. Vseh gojencev je bilo spočetka šolskega leta 309, konec leta 298. V novomeški glasbeni šoli je dobivalo pouk o teoriji 55, v zborovem petju 48 gojencev; v igri na klavirju se je učilo 17, v igri na goslih 10 učencev. Te številke govorijo glasno o pomenu društvenih šol. — Omeniti treba končno še zbirko vzporedov koncertov in glasbenih večerov »Glasbene Matice« v Ljubljani v zadnjih štirih letih in pa zbirko vzporedov onih koncertov, ki jih je priredila »Glasbena Matica« v Novem mestu. — Izvestja, katero dobe društveni člani kot darilo, velja za nedruštvenike izvod 50 kr. —oe—

Nekaj o Prešernovi »Novi pisariji«. (Konec.) Po sokratovski ironiji in dialoški obliki pa nas Prešernova zabavljalica spominja osme satire italijanskega dramatika Alfieri (1749—1803); to je spoznal nekdo že l. 1833. (glej »Illyrisches Blatt«, št. 7., str. 27.). Tista italijanska satira je naslovljena »I pedanti« (Poesic originali di Vittorio Alfieri da Asti. Piacenza 1810. Volume II. Str. 58. sl.) ter nam kaže bistrice glave mladeniča, ki se čisto kakor Prešernov učencev na videz klanja otrplim nazorom oblastnega učitelja-starca. Evo je:

Pistoclerus.

Iam excessit mihi aetas ex magisterio tuo.

Paedagogus.

Magistrum quemquam discipulum minitarius? ¹⁾

Plantus, Bacchides. Act. I. Sc. 2. v. 40—44.

Ed io gliel dico, che il Verbo Vagire

Non è di Crusca: usò il Salvin Vagito;

Ma, a ogni modo, Vagir non si puo dire. ²⁾ —

¹⁾ *Pistokler.*

Že sem odrastel tvoji šoli.

Pedagog.

Učitelju da bi smel kateri učenec pretiti?

²⁾ In rečem mu, da se glagol »Vagire« (= stokati) ne nahaja v Kruski (velikem slovarju florentinske akademije »della Crusca«); Salvin je rabil »Vagito«; toda »Vagir« se na noben način ne more reči. —

Grazie a lei, Don Buratto; ebbi il prurito
D' usar questo Verbaccio in un Sonetto,
Per me' schernire un vecchio rimbambito. —

Me' per lei, ch' ance in tempo a me l' ha detto!
Se non, l' opra ed il tempo ella perde; —
Che con si fatta macchia, addio Sonetto.

Ben sò, ch' ella Pedanti ha noi chiamati;
Poi c' è venuto il Signorino al jube,
Dopo i primi suoi versi canzonati. —

Don Buratto, pietà: sgombri ogni nube
D' ira grammatical dalla dott' alma,
»E armonizziamo in concordanti tube.«

Tardi, è ver, mi addossai la dura salma
Grammatical; ma non ch' io mai spregiassi
Del purgato sermon l' augusta palma: ¹⁾

V naslednjih kiticah pravi, da mu je, ker je hotel z malo besedami dosti povedati, slog postal tesen in kratek; nasprotnik pa ga svari, naj sam sebi ne šteje v zaslugo, kar je le napaka, in naj imenuje svoj slog naravnost »zoppo« (šepastega), posebno:

Ai tanti uccisi articoli ella pensi,
E a' suoi Pronomi triplicati a vuoto,
Ne al tener sempre i suoi Lettori intensi . . .

E all' ostinato mio superbo voto
Di non chieder consiglio, nè accettarlo
Se non se da Scrittore per fama noto:

Dico ben, Don Buratto? E questo è il tarlo
Che inimicommi la insegnante schiera,
Al cui solenne Imperatore or parlo.

Ma via, si ammansi; io non son piu quel ch'era:
Molle son fatto, ed umile, e manoso;
La mi cavalchi da mattina a sera.

¹⁾ Hvala Vam, gospod Buratto (marijoneta); hotel sem rabiti to grdo besedo v sonetu, da bi osmešil nekega starca, ki je postal zopet otrok. —

Srečen ste, da ste mi to še o pravem času rekli! Sicer bi bili trud in čas izgubili. Kajti s takim madežem — z Bogom, sonet!

Dobro vem, da ste nas pedante imenovali; potem pa je gospodič prišel celo do zaukazovanja (iube) takoj po prvih svojih verzih.

Gospod Buratto, milost: razpršite vse oblake slovniške jeze od svoje učene duše, in »potem se bova zedinila na soglasnih trombah«.

Pozno sicer sem si naložil težko breme slovniško; toda ni res, da bi kdaj preziral divno zmago očiščenega jezika.

Io sto ad udirla, d' imparar bramoso;
 La non mi celi alcun dei begli arcani,
 Ond' esce il grave scrivere ubertoso.¹⁾ —

Nato mu najprej zabičuje pravila o jeziku, zlasti se zaletava v prekratki slog; premalo mu je tudi oseb v tragediji . . .

»Che son elle codeste impertinenti
 Tragedie, in cinque, o in quattro personaggi,
 Insultatrici delle antecedenti?«

češ, saj je iz prejšnjih dob toliko lepih dram, ki so drugače in vzgledno upravljene vprav kakor grške, ali

»Che moderni! che razza di saputi!
 Voler tutto rifare, andando al breve
 Spogliato di quci fregj a noi piacuti!²⁾

O dramatičnih kontrastih govoreč, pravi:

Ombra vuolsi, ombra molta; indi è il contrasto,
 Personaggio, che basso e inutil pare,
 Agli altri accresce, e senza stento, il fasto.³⁾ —

Teh besed se poprime mladi nasprotnik »pedantov« in jih ironski obrne:

Ombra sia, Don Buratto; ombra Lunare
 S' anco a lei piace: ecco, abrenunzio secco
 Ogni luce, che sia trappo Solare.

Vo rifar mie tragedie in manto Greco;
 Strofe, Antistrofe, ed Epodo, e Anapesti,
 Tutto accatando dall' Ellénio speco:

— — — — —
 E alle corte, a monstrarle in quanta stima
 Io 'l tenga, innanzi che il mio dir finisca;

¹⁾ Na toliko zamolčanih členkov mislite, na zaimke brez potrebe nako-pičene in na to, da vzdržujete svoje bravce vedno v napeti radovednosti . . .

In na svoj trdovratni sklep, da nikogar ne vprašam za svet in ga od nikogar ne sprejem razen od pisatelja, ki je že na glas.

Kaj ne, da je res, gospod Buratto? In baš to mi je nakopalo jezo šol-niške zadrge, s katere slavnim poglavarjem ravnokar govorim. Toda pomirite se; nisem več isti, ki sem bil: postal sem mehak, ponižen in uslužen: jezdite me od jutra do večera.

Stojim pred Vami, da Vas poslušam, želeč se učiti; ne prikrivajte mi pa nobene onih skrivnosti, po katerih prihaja tehtna pisava plodovita.

²⁾ O ti moderni pisatelji, o ta zarod lažipametnikov, ki hočejo vse pre-narediti in bodo v kratkem oropali vse one lepote, po kateri nam je dopadala.

³⁾ Senca mora biti, mnogo sence; odtod prihaja kontrast. Oseba, nizka in na videz nepotrebna, vzvišuje druge brez težav. —

Do 'l mio Sonetto al acuta sua lima
Che inibisce sì bon, che l'uom Vagisca.¹⁾

Vzporednosti med to satiro in našo »Pisarijo« ni možno tajiti: tu in tam učenec in učitelj; učenec se skromno ponižuje, proseč, naj ga učitelj pouči o tem in onem, oblastni učitelj samooblastno razlaga o obliki in vsebini dobre poezije, obsoja moderno strujo; naposled se dela učenec, kakor da ga je »mojster« docela prepričal, ter obeta, da hoče natanko izpolnjevati njegove »zlate« nauke.

Kdor še vrh tega pomisli, da sta obe satiri pisani v tercinah, ta pač ne dvomi, da je Prešeren poznal Alfierijevo zabavljico. Seveda ne izgubi »Nova pisarija« radi tega ne pičice svoje vrednosti.²⁾

F. I.

Dott. Giuseppe Loschi, Resia, p a e s i, a b i t a n t i, p a r l a t e. Firenze, M. Ricci, 1898. — Aprila t. l. so imeli italijanski zemljepisci, etnografi, toponomastiki i. t. d. svoj kongres v Firenci in dali natisniti svoje preiskave v smotri »Rivista geografica italiana«, anno V. (1898). Profesor dr. Loschi — isti, ki je izdal tudi slovensko slovnico za Italijane — je dal natisniti v tem zborniku delce o Reziji, ki obsega sicer le 38 strani, a je vendar najbolj dovršeno in popolno, kar jih je do sedaj izšlo o Reziji in Rezijanih. Literatura o tem predmetu je zdaj že ogromna, počenši od Potockega (»Die Slaven im Thale Resia«, Vaterländische Blätter, 1816) in Dobrowskega (»Die Slaven im Thale Resia«, Slavin 1834) pa do najnovejše Baudouinove publikacije »Materjali dlja jugoslovjanskej dijalektologiji i etnografiji«. Sanktpeterburg 1886—1894. Le-to ogromno in monumentalno delo je izdala cesarska akademija sanktpeterburška, in že doba osmih let kaže, s kolikimi težavami se je moral boriti g. izdavatelj. Baudouin je živel med ljudstvom, čigar jezik je proučeval in si ga tako popolno prisvojil, da so ga Rezijani smatrali za svojega domačina in ugibali, da je on njih rojak Franc Kündija, ki je baje padel v bitki pri Sadovi.

In vkljub temu priznava Baudouin sam, da je njegova transkripcija rezijanske govornice le subjektivna, da se je ravnala bolj ali manj po njegovi osebni razpoložitvi in njegovem zdravju, po dnevni toplini, po bolj ali manj jasnem izgovarjanju njegovih pripovedovavcev i. t. d., in to tem bolj, ker on nima muzikalnega posluha. In vendar je našel v petih vasih in nekolicah zaselkih (vkupno 3700 duš) nič manj nego deset različnih govoric. Baudouin misli, da so Rezijani poslovenjeni Turanci; pri ti priliki napominja na Obre in Bolgare, ki so se z Langobardi vred priselili na Furlansko. On razločuje tri rezijanska plemena, ki so se od raznih krajev in morda tudi v raznih dobah v Reziji naselili.

¹⁾ Naj le bo senca, gospod Buratto; lunin mrak, če hočete; odpovem se z vami vred vsaki luči, ki preveč sveti.

Hočem popraviti svoje tragedije in jih preobleči v grški plašč; strofe, antistrofe, epode, anapeste in vse hočem preurediti po grškem vzorcu.

Skratka, da Vam pokažem, kako Vas spoštujem, dam svoj sonet pod vašo ostro pilo, ki tako dobro pili, da človek pod njo ihti.

²⁾ Italijanski tekst mi je pojasnjeval gospod Laharner, c. kr. profesor na tukajšnji realki; zato mu tem potem izrekam najtoplejšo zahvalo.

Zanimivo je zvedeti, da imajo Rezijani tudi grške izraze, n. pr. jerej (joerö) — *ιερεύς* — duhovnik; celo rumunske, n. pr. rumunit — govoriti: »Ti stölbaski (Stolvičani) rumunfjo ruspîh (zarobljeno), ánu ti nívaski (Nivčani) rumunfjo dölce (sladko)«. Od 60 do 99 štejejo po francoskom načinu n. pr. »trikrat dwádsti, trikratdwádsti nu dän (61), trikratdwádsti nu dwánijst (72), štírikradwádsti (80)« i. t. d. »Zelen« (zocloen) pomeni zeleno, modro in višnjevo barvo. Če hočejo izraziti, da je nebo višnjevo, rečejo »kölör di ájer« = zračna barva.

Rezijani nimajo svoje književnosti; edina njih tiskana knjiga je »Resjanskii katichisis«, katero je izdal prvokrat Baudouin v Varšavi l. 1875, a drugokrat Loschi v Vidmu l. 1894. z novim pravopisom. Zato pa imajo Rezijani svoje malo narodno slovstvo, ki obsega razne pripovedke, pravljice, basni in pesmi. Med pripovedkami je omeniti one, ki pojasnjujejo izvor Rezijanov, med pravljicami pa zlasti živalske, v prvi vrsti one pravljice o zviti lisici; potem o sv. Alešu, o hudobni materi, ki je znana tudi na Tolminskem i. t. d. Iz pripovedk zremo vse polno krajevnih imen rezijanskih, tudi priimke posameznih hiš. G. Loschi nam je podal na trinajstih straneh več zgledov narodnega slovstva rezijanskega; izmed pesmi prinaša pa samo dva kratka prevoda, ko bi jih bil prav lahko več priobčil po zbirki »Ella von Schoultz-Adaiewski, Chansons et airs de danse, recueilles dans la vallée de Résia« v Materijalih za jugosl. dialektologijo (St. Peterburg 1891).

Iz Loschijevega peresa je zemljepisni in zgodovinski pregled od str. 5. do 16. Zlasti hvaležni smo mu za opis šeg in navad ter javnega življenja in mišljenja Rezijanov. Posebno nošo imajo le še ženske, moški se oblačijo kakor njih sosedge. Rezijani imajo tudi svoj posebni narodni ples, »rezijanko«, katero plešejo o velikih praznikih, n. pr. o sv. Jurju, o sv. Vidu, o »Šmarni misi« in »Mali misi«. Moški mislijo najbolj na to, da bi si pridobili »lipe krájcerje«, ker bogatina vse spoštuje, siromaka in pijanca pa zaničuje.

Na posebnem listku je moral g. Loschi opozoriti na veliko število tiskarskih napak in nedoslednosti v slovanskih besedah, katere je zakrivila florentinska tiskarnica; toda tudi v italijanskem besedilu jih je zadosti (»parla tadeqli altri«). — Mi smo mu iz srca hvaležni za trud in za spoštovanje, s katerim govori o »grande famiglia slava«.

S. R.

Šol nam dajte. Spisal D. L. Selski. Ponatisk iz »Slovenskega Lista«. Ljubljana 1898. Tisk J. Blasnikovih naslednikov. Str. 28. — V prid zdravega narodnega radikalizma, katerega nas Nemci vedno in vedno uče, a se ga mi še nismo prav nič prisvojili — bi omenjeno brošurico našim mlačnim rojakom prav toplo priporočali.

Stimmen aus Bosnien. Organ für Politik, Volkswirtschaft und Literatur. Tako se imenuje tednik — izide vsako soboto — ki je pričel izhajati m. m. v Sarajevu pod uredništvom našega rojaka, znanega leterata Fr. Selaka. V došlem nam priporočilu pravi izdajatelj sam, da je namen listu, »da poda zanesljivo sliko duševnega življenja, posebno pa književnega napredka južnih Slovanov. Pogosto bode govora tudi o mojih milih rojakih Slovencih.« — Že ime izdajatelja, duhovitega essayista, nam je porok, da se bo obetani program v istini izvrševal, in res se je že pričela v 2. številki serija feljtonov slovstvenega obsega pod zašglavjem: »Slovenische Dichter«. Med duhovito razmotrovanje o razvitku in žitku našega naroda in naših veleumnikov so vpleteni nemški prevodi klasičnih naših poczij. — Na drugih mestih prinaša isti časopis

prevode hrvaških in srbskih pesnikov (Preradovića, Jovanovića, Milakovića). — Vse to, kar smo tu povedali, menda dovolj priporoča »Bosenske glasove« razumniškim našim krogom.

Novе skladbe. »Planinska«, moški zbor Ant. Foersterja na besede J. N. Resmana, je izšla kot priloga zadnji številki »Planinskega Vestnika«. Zbor je pisan v pristni obliki koračnice ter ima vsa svojstva, da postane popularen. Krepki ritem koračnice, lahko umljiva, sveža melodika in dražestni končni refren — la, la, la — kar vabijo k petju in k čvrstemu korakanju. Zbor je pisan v prav lahkem slogu. — Pri svojem letošnjem koncertu v Celju je proizvedlo »Slov. pevsko društvo v Ptuj« kot novost L. Pahorja mešani zbor »Domovini« (besede S. Gregorčiča). Ti s častnim darilom obdarjeni skladbi v ožjih krogih že poznanega skladatelja — ki je uradnik južne železnice na Rakeku — prisojamo v vrsti dobrih slovenskih skladb odlično mesto. Pahorjeva »Domovina« ni po navadni šabloni ustvarjena, ampak je plod resnega, glasbeno zanimivega vnosa, vseskoz plemenitega izraza. Ker je harmonski nenavadna, zadobi po menjajočih se tempih slikovitost, živahnost pa po gibčnih, fino ritmovanih vložkih. Skladbo priporočamo vsem izšolanim zborom. — Besede Aleksandrovljeve pesmi »Kaj ne, da čuden sem«, katero je prinesel naš list v zadnji številki, je uglasbil dr. Benjamin Ipavec za moški četverospjev v lepo ubranem, lahko se gibajočem, sanjavo zabarvanem spevu. Fino izvršen, bode četverospjev odlična točka koncertnih vzporedov. Skladba je posvečena ljubljanskemu kvartetu »Iliriji«. — Janez Laharnar je namenil za letošnje cesarske slavnosti dva moška zbora. — »Jubilejska kantata« in »Moja Avstrija« — pod naslovom »Glasi radosti«. Pisana sta v najložjem, vendar učinkljivem slogu. Za prvi zbor sta tudi pribavljena ženska glasa ad libitum.

—oe—

Narodne slavnosti. Minoli mesec je pretekel v znamenju narodnega slavlja. Ne spada v okvir našega programa, poudarjati veliki pomen poedinih slovesnih shodov, zlasti ljubljanskih, ki so se taknili najvitalnejših vprašanj naše narodne organizacije in narodnega napredka. Toda ne moremo si kaj, da ne bi z veseljem poudarili, da se je v večini zvršenih slavnosti lepo pojavila ideja narodne celokupnosti, ki sicer v javnem življenju ne sme nikjer na dan in je bila doslej vedno le imaginarna — prava pravcata vladikovina »in partibus infidelium«. V tem pogledu so bili shodi dijaški, učiteljski in županski trajnega pomena. — O Koseskega slavnosti poročamo na drugem mestu. — »Curiositatis gratia« bodi povedano, da smo dobili za Čehovinovo slavnost v Branici dve — nemški vabili.

Božena Němcová in Matija Majar. — Pisateljica svetoznane »Babice« ¹⁾ je dopisovala med drugimi tudi M. Majarju. Dr. Čeněk Zibrť, docent kult. zgo-

¹⁾ Najprej je bila Babička — Babica preložena v slovenščino od Cegnarja l. 1862.; l. 1863. v ruščino (E. Petrovska; ruski prevod je doživel kakor slovenski že drugo izdajo l. 1871.); l. 1870. v hrvaščino (L. Maříková), l. 1881. v francoščino (Jos. Koppová); l. 1883. v lužiščino (Fil. Rézak); l. 1885. v rumunščino (prof. dr. Urban Jarník: Bunica de Bojena Němcova, Kaduša diu limba boema); v nemščino od Ant. Smitata; l. 1891. v angleščino (Ana Gregorova v Kawaunce v Sev. Ameriki). — Čeških izdaj je doživela 13, med temi 2 ilustrovani.

dovine na češki univerzi, je že l. 1895. v »Češkem Lidu« priobčil nekatere do-neske k njenemu životopisu, v letošnji julijevi številki časopisa »Květy« (letn. XX., knj. XLI., str. 54.—69.) je pa natisnil mnogo njenih dopisov (Z dopisù Boženy Němcové), ki se hranijo v češkem muzeju. Med temi so trije listi pisani Majarju — in to listi št. 19., 20. in 21. Prvi list, pisan 1. aprila 1857. l., je naslovljen: Jeho Blahorodí Pánu panu Mayerovi, farári v Gerljachu(!); drugi list ni datovan, tretji pa je z dne 21. oktobra 1857. l. in je v originalu pisan v cirilici. — Němcová se je seznanila z Majarjem po svojem možu, ki je bil nekaj časa pri colnem uradu v Beljaku.¹⁾ Temu je Majar izročil za Němcovo popis narodnih slavnosti v Ziljski dolini (žegnanje), katerega je potem ona izdala češki v »Čas. čes. mus.« (Sebrané spisy, zv. 9., str. 97. in sl.). Nekatere druge stvari je priobčila v časopisu »Škola a Život«. Nekaj narodopisnih Majarjevih črtic je predelala češki in jih izdala pod naslovom »Báječný přírodopis« (Sebrané spisy, d. 8). Narodnega blaga se tičejo večinoma tudi ti trije listi.

Ivan Kunšič.

Olaf Broch, znani švedski učenjak-slavist, ki je že v »Archivu für slavische Philologie«, zv. XVII. in XVIII. priobčil razpravo²⁾ o narečju ogrskih Rusov, je izdal popis vzhodno-slovaškega narečja, kakor se govori v Dubravki in Falkusu (v komitatu zemplinskem), s karto in popisom okolice ungarške: »Studien von der slovakisch-kleinrussischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn«. Videnskabselskabet's Skrifter. II. Historisk-filosofisk Klasse 1897, Nr. 5. Kristiania 1897, str. 76. — Tuji učenjaki pišejo razprave o naših slovanskih narečjih, proučujejo govoro našo — in mi? — Čas bi bilo, da se posebno Slovenci lotimo sistematičnega proučevanja svojih vlezanimivih narečij in zbiranja narodopisnega materiala, da nam ne bodo mogli očitati, da so o nas največ in najbolje pisali — tujci.³⁾

Ĵ. K.

Prof. T. Florinskij. Kritiko-bibliografičeský obzor novějših trudov i izdanij po Slavjanovědeniju. Kiev 1898, str. 41 (odtisk iz univ. Kijev. Izv.). — Poleg drugih čeških in hrvaških del ocenjuje prof. Florinskij tudi Štrekljevo izdajo Slov. narodnih pesmi (I. in II. zv.) in Glaserjevo »Zgodovino slovenskega slovstva«. Štrekljevo knjigo hvali, posebno njegovo metodo, pa tudi o Glaserjevi zgodovini govori pravično: ... »Sistematičen svod zgodovinsko-literarnih faktov s podrobnimi biografskimi in bibliografskimi opombami in podatki. Popolnost je glavni značaj knjige, ki je neizogibno potrebna vsakemu, ki se zanima za slovensko literaturo. Toda Glaser ni razkril umstve-

¹⁾ gl. Vinc. Vávra, »Božena Němcová«, str. 151., 152.

²⁾ Obe razpravi izideta skoro skupno v ruskem jeziku.

Pis.

³⁾ Med mlajšimi tujimi učenjaki, ki pridno študirajo različna slovanska narečja, velja omeniti Fina, dr. Jos. J. Mikkolo, prvega profesorja slavistike na utrakvistični (finski in švedski) univerzi v Helsingforsu, znanega že po razpravi: *Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen*. Helsingfors 1894. Zanima se posebno za kašubščino, o kateri je napisal do lanskih »Izvěstij« imperat. akad. v Pětrogradu: Něksoľjko za mětok po kašub. govoram. — Letos se mudi v Pragi in proučuje češčino.

Pis.

nega in duševnega življenja slovenskega naroda, kakor se zrcali v literaturi, ni določil, kako in koliko in v čem se kaže vpliv tuje prosvete in tujih literatur v literaturi slovenski. Taki nalogi, kakor se vidi, ni bil avtor kos, nekaj radi tega ne, ker Slovenci še nimajo monografskih del o posamnih dobah, pisateljih i. t. d.«

Gebauerjeve monumentalne historične slovnice češkega jezika (Historická mluvnice jazyka českého) izide skoro drugi zvezek tretjega dela — konjugacija. Doslej je izšlo glasoslovje (I) in deklinacija (III, 1). — Za tisk je že tudi pripravljen popoln staročeški slovník, ki izide takoj, če ga bode hotela založiti češka akademija.

Velik slovník poljski, »Słownik języka polskiego«, bodo začeli izdajati v Varšavi: Jan Karłowicz, Adam A. Kryński, Władystan Niedzwiedski. Obsegal bo 4 dele in 4000 str. Za vsako stroko (zoolog., bot., mineral., mat., kem., fiz., astron., filoz., pravosl. i. t. d.) je določen poseben sodruđnik. Staropoljski del piše A. Kryński, narečja Jan Karłowicz, etimologijo Baudouin de Courtenay i. t. d. Pričakovati je, da bo to vobče najboljši in najpopolnejši slovenski slovník.

Egiptovski slovník. Z denarno podporo nemškega cesarja izda berlinska akademija skupno z monakovsko velik egiptovski slovník, ki bode obsegal kolikor možno vse besede hieratskih, hieroglifskih in drugih napisov in virov. Glavni sodruđniki so: Ebers, Erman, Pietschmann, Steindorff.

Listnica uredništva. Samo V—jev: Vaše pesmi kažejo talent, ki ste ga nemara podedovali! Jezik imate precej v oblasti. V tehniki bo treba seveda še šole. S preobilno rabo nepotrebnih akcentov ne kaže posnemati — Levstika. Sicer pa se menda ne motimo, če pričakujemo od Vas s časom še prav lepih stvari. Razen prve »Davi«, kjer se Vam je primera v prvih verzih ponesrečila, so druge dostojne za naš list. Pišite samo takrat, kadar Vas sili srce! Festina lente!

Slovenskim pisateljem!

Učiteljsko društvo za ptujski okraj je pred nekaj leti od raznih p. n. častivcev dičnega, nepozabnega Slomškega nabralo 200 kron kot nagrado za najboljši spis o »Slomšku kot pedagogu«. Ker po razsodbi ocenjevalcev takrat ni bilo za nagrado primernih spisov, se je vložila zgoraj omenjena vsota v Ptujsko posojilnico ter bo narasla do prihodnje stoletnice Slomškovega rojstva (26. dne novembra l. 1900.) na 300 kron. Opozarjamo torej s tem potom p. n. slovenske pisatelje in častivce slavnega pedagoga na to nagrado z domoljubne prošnje, da se že zdaj lotijo hvaležnega dela, katero bo uvekovečilo v preprosti in lahkoumevni besedi tega za štajerske Slovence toli zaslužnega moža.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj.

Meseca julija 1898.

Za odbor:

F. r. Ž i h e r.